

Srdan R. Šućur*

Univerzitet u Istočnom Sarajevu
Filozofski fakultet Pale
Katedra za anglistiku

KOLOKACIJSKE VEZE LEKSEME POSLOVICA U PISANJU NEIZVORNIH GOVORNIKA NA ENGLESKOM JEZIKU

Originalni naučni rad
UDK 811.111`373`243
811.111`373`242
811.111`373.7`243
811.111`373.7`242

<https://doi.org/10.18485/kkonline.2025.16.16.16>

U ovom radu analiziramo kolokacijske veze lekseme 'poslovice' (eng. *proverb*) i njenog najbližeg sinonima 'izreka' (eng. *saying*). Kroz prizmu njihove upotrebe u dva tipa leksičkih kolokacija; L3 (AdjN) i L4 (NV), cilj je ispitati da li sintagmatski leksički odnosi u kojima su ove lekseme zabilježene u učeničkom korpusu neizvornih govornika *ICLEv3* odstupaju od njihove upotrebe na koju upućuju kombinatorni rječnici engleskog jezika, i koja je zapažena u učeničkom korpusu izvornih govornika *LOCNESS*, te korpusima savremenog engleskog jezika *BNC* i *COCA*.

Rezultati pokazuju da neizvorni govornici engleskog jezika u pisanoj produkciji češće koriste lekseme *proverb* i *saying* od izvornih govornika (5,5 odnosno 1,57 puta češće). Samim time, ove lekseme se u argumentativnim sasatvima neizvornih govornika učestalije javljaju i u dva tipa leksičkih kolokacija koje su predmet naše analize.

U upotrebi leksičkih kolokacija L3, u kojima se javljaju lekseme *proverb* i *saying*, u pisanoj produkciji neizvornih govornika ne postoji značajno odstupanje od kolokacijskih veza zabilježenih u kombinatornim i kolokacijskim rječnicima engleskog jezika, te referentnim korpusima savremenog engleskog jezika. Zbog malog broja primjera u kojima se spomenute lekseme u ovom tipu kolokacija javljaju u korpusu *LOCNESS*, adekvatno poređenje nije bilo moguće.

S druge strane, u kolokacijama tipa L4, u pisanju neizvornih govornika u velikom broju primjera lekseme *proverb* i *saying* bilježimo u kolokaciji sa glagolom *say*, što nije u skladu sa kolokacijskim vezama na koje upućuju rječnici. Istovremeno, distribuciju ovog tipa kolokacija, sličnu onoj zabilježenoj u korpusu *ICLEv3*, prepoznamo u korpusima *BNC* i *COCA*, te *Ngram*-skoj analizi, što ukazuje na nepodudarnost rječničkih odrednica i stvarne upotrebe jezika.

Ključne riječi: poslovice, izreka, leksičke kolokacije, paremiologija, leksikologija, korpusna lingvistika, izvorni i neizvorni govornici engleskog jezika, kontrastivna analiza međujezika.

1. Uvod

Kolokacije predstavljaju poseban oblik sintagmatskih leksičkih odnosa. Ovi sintagmatski odnosi često se ne podudaraju u različitim jezicima, što može doći do izražaja u nastavi i učenju stranih jezika, gdje se neizvorni govornici nekog jezika u usmenoj i pisanoj produkciji povremeno oslanjaju na sintagmatske odnose iz maternjeg. Prema definiciji karakterističnoj za statistički pristup analizi višečlanih kombinacija, kolokacije su proizvoljno ograničene kombinacije leksičkih riječi (Granger & Paquot, 2008: 33). Odabir riječi koje čine neku kolokaciju može biti semantički ili statistički uslovljen, a u kolokacije spadaju i slobodne kombinacije (James, 2013: 152). Proučavanjem srpske komponente korpusa *ICLEv3* ustanovljeno je da sintagmatski leksički odnosi u pisanoj produkciji srbofonih govornika ponekad odstupaju od uvriježenih načina govorenja izvornih govornika engleskog (eng. *preferred ways of*

* Filozofski fakultet, Alekse Šantića br. 1, 71240 Pale, Republika Srpska, BiH; e-mail: srdjan.sucur@ff.ues.rs.ba

speaking), na koje upućuju rječnici. Jedan takav sintagmatski odnos predstavljaju i kolokacijske veze engleske lekseme *poslovice* (eng. *proverb*) i njenog najbližeg sinonima *izreka* (eng. *saying*), koje su u ovom radu proučavane kroz prizmu upotrebe dva tipa leksičkih kolokacija.

U ovom multidisciplinarnom istraživanju, koje obuhvata oblasti frazeologije, paremiologije, leksikologije, korpusne lingvistike i kontrastivne analize (međujezika), primarni cilj nije analiza diskursne upotrebe poslovice, niti njihovog sadržaja, već kolokacijskih veza u kojima se lekseme *proverb* i *saying* javljaju u pisanju neizvornih govornika na engleskom jeziku. Pretragom preostale 24 komponente korpusa *ICLEv3* nastojali smo da ustanovimo da li je obrazac jezičkog ponašanja uočen u pisanoj produkciji srbofonih govornika engleskog posljedica transfera iz njihovog maternjeg jezika, ili je prisutan i u međujeziku ostalih neizvornih govornika, te smo dobijene rezultate uporedili sa korpusom izvornih govornika *LOCNESS*.

Najprije ćemo se kratko osvrnuti na oblast frazeologije, te pobliže objasniti pojam kolokacija i slobodnih kombinacija. Zatim ćemo predstaviti paremiologiju, status poslovice u savremenom engleskom jeziku i dosadašnja slična istraživanja, te opisati korpus obuhvaćene istraživanjem i metod koji smo primijenili. Nakon predstavljanja rezultata i diskusije, predočićemo *Ngram*-sku analizu² distribucije leksičkih kolokacija *L4* u kojima se javljaju lekseme *proverb* i *saying* u knjigama dostupnim u digitalnom formatu, objavljenim u periodu od 1800-2022. na engleskom jeziku, odnosno njegove dvije najrasprostranjenije varijante.

2. Frazeologija

Frazeologija proučava strukturu, značenje i upotrebu kombinacija riječi (poput kolokacija) (Bestgen & Granger, 2014: 3), a u skorije vrijeme počela se izdvajati kao zasebna disciplina (Granger & Paquot, 2008: 27). U ovom istraživanju poslužili smo se induktivnim, odnosno statističkim pristupom izučavanju frazeologije (Nesselhauf, 2004), budući da smo kombinacije riječi koje se učestalo zajedno javljaju pretraživali u učeničkim korpusima.

2.1. Kolokacije

Neke kombinacije riječi zvuče 'ispravno', dok za druge ne vrijedi isto, a ono što zvuči ispravno obično se učestalo³ i koristi. Ispravnost neke kombinacije može da se provjeri u rječnicima, no rječničke odrednice ne mogu u potpunosti opisati kolokacijska

² <https://books.google.com/ngrams/>

³ Izvjesne kolokacije se smatraju klišeiziranim, a npr. u engleskoj književnosti prisutan je „sukob“ između upotrebe učestalih kolokacija i kreativnosti, gdje povremeno pojedini pisci namjerno pokušavaju da prekrše mogućnosti kombinovanja nekih leksema kako bi iskazali nešto novo. No postavlja se pitanje da li bi ovakvu kreativnost trebalo podsticati i kod učenika, tj. neizvornih govornika engleskog jezika, ili bi ih trebalo podsticati da koriste ono što je učestalo (Oakey, 2010: 12–13, 19).

ograničenja. Pri utvrđivanju kolokacijskih ograničenja istraživačima mogu pomoći izvorni govornici, koji ocjenjuju prihvatljivost neke kombinacije. Ipak, tako dobijeni podaci mogu biti nepouzdana, budući da se izvorni govornici oslanjaju na svoju intuiciju koja oslikava njihovo poznavanje kolokacijskih veza sa kojima su se i sami susreli u toku života, te tako jedan izvorni govornik može ocijeniti neku kolokaciju prihvatljivom, a drugi neprihvatljivom (Oakey, 2010: 12–16).

S druge strane, kako ističe Oakey (Oakey, 2010: 16), empirijske metode izučavanja kolokacija ne oslanjaju se na intuiciju izvornih govornika, već se služe korpusima (koje čine pisani tekstovi ili transkripti govornog jezika), te su, kao takvi, pokazatelj upotrebe nekog jezika. Predmet istraživanja, dakle, postaje jezički sistem, a ne intuitivno poznavanje jezičkog sistema nekog pojedinca, a u korpusima se identifikuju učestale kolokacije koje mnogi izvorni govornici koriste.

Kolokacije su, navodi Oakey (2010: 14) semantičko, tekstualno ili statističko svojstvo koje podrazumijeva riječi koje se zajedno koriste učestalije nego što bi se moglo očekivati, ili pak riječi koje se zajedno rijetko koriste.

Prema autorima *Kombinatornog rječnika engleskog jezika*⁴ (u nastavku *KREJ*) (Benson, Benson & Ilson, 2010: XIX) u rječnicima treba navoditi kolokacije, dok se slobodne kombinacije obično ne navode, izuzev u ilustrativnim primjerima, da bi se ukazalo na polisemičnost neke odrednice, u rječnicima opšte namjene.

Slobodne kombinacije sastoje se od elemenata koji se udružuju u skladu sa opštim pravilima sintakse i u njima je moguća zamjenljivost (Benson et al., 2010: XIX). No, mogućnosti kombinovanja ipak nisu apsolutno neograničene, budući da ta zamjenljivost ima semantičko uporište (Nesselhauf, 2005: 14–15). S druge strane, neki oblici zamjenljivosti su mogući i u ograničenim kolokacijama, uz izvjesna proizvoljna ograničenja zamjenljivosti.

Postoje dvije potkategorije kolokacija; gramatičke (čine ih gramatička i leksička riječ) i leksičke (čine ih dvije leksičke riječi) (Granger & Paquot, 2008: 33). U *KREJ* opisano je osam tipova gramatičkih (Benson, et al., 2010: XIX–XXX), odnosno sedam tipova leksičkih kolokacija (Benson et al., 2010: XXXI–XXXIV). Za naše istraživanje značajna su dva tipa leksičkih kolokacija; *L3* (pridjev + imenica), npr. *jak čaj* (eng. *strong tea*) i *L4* (imenica + glagol, gdje glagol opisuje radnju svojstvenu onome što označava ta imenica) npr. *mećave bjesne* (eng. *blizzards rage*).

3. Paremiologija

Poslovice pripadaju jezičkom znanju koje je zajedničko nekom narodu, a njihova upotreba u diskursu može da se posmatra kao citiranje, pozivanje na autoritet i tradicionalne poglede većine (Konstantinova, 2014: 278). Premda se nazivaju narodnim,

⁴ The BBI Combinatory Dictionary of English

jer je uvriježeno mišljenje da potiču iz naroda, osmislili su ih pojedinci; neko je negdje u nekom momentu skovao kratku i potpunu rečenicu, iznijevši neko opšte zapažanje, ili opisavši ponašanje, ili iskustvo. Tu rečenicu su zatim preuzeli drugi, koji su možda neznatno i izmijenili njen sadržaj, što je dovelo do mnoštva varijanti, sve dok se nije pojavio standardni oblik (Mieder, 2014: 28). Na taj način poslovice postaju nezavisni iskazi koji nemaju direktnu vezu sa izvornim kontekstom u kome su nastale, a autor im je u najvećem broju slučajeva nepoznat (Konstantinova, 2014: 278).

Porijeklo, razvoj i postojanje *paremija*, tj. poslovice, narodnih izreka i izreka koje opisuju vremenske prilike (eng. *weather sayings*), kao i zagonetki izučava paremiologija (Đurčo, 2014: 183). Korpusna istraživanja pokazuju da su poslovice rijetke (Norrick, 2014: 22). I drugi tipovi frazeoloških jedinica, poput klišea i idioma, kako pokazuju empirijska istraživanja kolokacija, rijetki su u upotrebi engleskog jezika, te se čini da se prekomjerno koriste samo u izvjesnim domenima ili žanrovima (Moon, 1998, prema Oakey, 2010: 19).

Paremiološka istraživanja se, između ostalog, bave i strukturama koje uvode poslovice u diskurs, poput okvira (eng. *frames*): *you should, one should* i *always* (Norrick, 2014: 12), zatim tzv. *poslovičkim infiksima* (eng. *proverbial infixes*) poput izvjesnih pridjeva (*proverbial, everlovin'*), te *poslovičkim afiksima* (eng. *proverbial affixes*), poput: *as the saying goes, as they say* i *it is said* (Norrick, 2014: 12–13). Ovakve strukture nazivaju se i *uvodnim formulama* (eng. *introductory formulas*) (Steyer, 2014: 216), odnosno *uvodnim strukturama* (eng. *introductory structures*) (Mac Coinnigh, 2014: 125), tj. *uvodnim poslovičkim formulama* (eng. *introductory proverb formulas*) (Konstantinova, 2014: 278).

Premda njihova upotreba nije uvijek obavezna (Čermák, 2005: 58, Konstantinova, 2014: 278–279), u nekim jezicima uvodne poslovičke formule koriste se da bi se uputilo na narodnu kulturu i tradiciju⁵. Kako navodi Čermák (2005: 57), govornici ponekad osjećaju potrebu da, ili riječju ili kombinacijom riječi, uvedu⁶ ono što žele da kažu, kako bi nagovijestili ono što slijedi⁷. Uvodnom strukturom bi, dakle, moglo da se aktivira šematsko znanje slušaoca (eng. *schematic knowledge*). S druge strane, upotreba sličnih struktura u pisanju mogla bi ukazati na njegovu društvenu i interaktivnu prirodu, gdje se konstruiše „dijalog“ sa pretpostavljenim čitaocem (eng. *putative reader*) (Hedge, 2010: 307) koji (možda i) ne dijeli autorovo vanjezičko znanje.

⁵ Karadžić (Караџић, 1836) u srpskom jeziku bilježi sljedeće slične strukture: *штоно (има) ријеч, штоно стари кажу, штоно бабе кажу*.

⁶ Čermák (2005, 57–58) navodi primjere uvodnih struktura u nekoliko jezika: engleski – *so to say*, češki – *abych tak řekl*, njemački – *wie man sagt*, francuski *comme on dit, comme l'on dit*, ruski – *как гласит народная мудрость, как в народе говорится*, finski *kuten sanootan*. Indikativno je da svi navedeni primjeri u sebi sadrže glagol govorenja.

⁷ Kao jedan od prototipskih scenarija gdje se koriste poslovice Čermák (2005: 74) opisuje situaciju gdje se dva sagovornika poznaju, a jedan od njih je stariji i iskusniji. U takvom slučaju, stariji bi upotrijebio neku uvodnu strukturu. Prema tome, upotreba poslovice i uvodnih struktura javljala bi se prevashodno u upravnom govoru.

3.1. Poslovice u „Anglo“ kulturi⁸

Kada izvorni govornici engleskog jezika žele da se pozovu na neku poslovicu, čine to koristeći metalingvističke strukture koje leksemu *proverb* rijetko sadrže; poput *as the old saying goes*, ili *you know what they say* (Goddard, 2009, prema Rozumko, 2011: 316).

Status i uloga poslovice na engleskom govornom području rezultat su istorijskih tokova. Kako navodi Rozumko (2011: 325–328), poslovice su u Engleskoj uživale visoku reputaciju, sve do Doba prosvijećenosti, kada je prevladalo uvjerenje da njihova upotreba nije u skladu sa tada novim naglaskom na racionalno razmišljanje i empirijske dokaze. U Elizabetansko doba poslovice su prikupljane, u školama su služile za moralnu pouku i podučavanje latinskog, a šesnaesti i sedamnaesti vijek je obilježila velika produktivnost poslovice u engleskom jeziku (Crystal, 2006: 425, prema Rozumko, 2011: 325). No, krajem sedamnaestog vijeka njihova popularnost jenjava, da bi kasnije postale „tabuizirane“, te samim time i upotreba same lekseme *poslovice* počinje da se izbjegava. U doba Romantizma interesovanje za poslovice ponovo oživljava, no kratkog je vijeka (Obelkevich, 1994, prema Rozumko, 2011: 326).

Kulturološka zaostavština Doba prosvijećenosti evidentna je i danas u engleskom leksičkom fondu, fiksnim izrazima, gramatici i uvriježenom načinu govorenja, te podrazumijeva poštivanje činjenica, ideala preciznosti (eng. *accuracy*), te razumnosti (eng. *being reasonable*) (Wierzbicka, 2006, prema Rozumko, 2011: 326). Danas⁹ je reputacija poslovice na engleskom govornom području među obrazovanim ljudima niža nego što je bila u sedamnaestom vijeku, no mudrosti izražene njima nastavljaju da budu dio svakodnevne komunikacije, a naročito kada publiku čini „običan narod“, npr. u govorima političara, reklamama, popularnoj književnosti, filmovima i sl. (Obelkevich, 1994, prema Rozumko, 2011: 327). Poput pojedinih pisaca o kojima smo ranije govorili, a koji, u želji da budu kreativni, ponekad izbjegavaju da koriste učestale kolokacije, tako i neki obrazovani ljudi, tvrdi Obelkevich (1994: 240, prema Rozumko, 2011: 327) izbjegavaju da koriste poslovice i time iskazuju težnju za individualnošću, jer poslovice ispred individualnosti stavljaju kolektivno, a stereotipno ispred jedinstvenog. No, u tom izbjegavanju zanemaruju istorijsku ulogu poslovice i njihov kulturološki značaj (ibid.).

⁸ Sintagma „Anglo“ kultura podrazumijeva zajedničke vrijednosti i kulturološke norme koje dijele zemlje engleskog govornog područja (odnosno zemlje Kachruovog unutrašnjeg kruga, prim. aut.): Ujedinjeno Kraljevstvo, SAD, Irska, Kanada, Australija i Novi Zeland (Wierzbicka, 2006, prema Rozumko, 2011: 326).

⁹ *Ngram*-ska analiza distribucije lekseme *proverb* u književnim djelima objavljenim na engleskom jeziku u periodu od 1800-2022. pokazuje fluktuacije u periodu od početka do druge polovine XIX vijeka, gdje kreće eksponencijalan pad do dvadesetih godina XX vijeka, kada počinje linearan rast do dvadesetih godina XXI vijeka. S druge strane, u distribuciji lekseme *saying* u istom periodu, uočljiv je eksponencijalni rast od početka XIX vijeka do dvadesetih godina, kada kreću fluktuacije, koje prelaze u linearan pad sedamdesetih godina XIX vijeka, sve do devedesetih godina prošlog vijeka, kada kreće linearan rast do današnjih dana.

3.2. Dosadašnja slična istraživanja

Poredeći strukture koje uvode poslovice i idiome u Britanskom nacionalnom korpusu (*The British National Corpus*) i Češkom nacionalnom korpusu (*The Czech National Corpus*) Čermák (2005: 63–66) izdvaja četiri vrste takvih struktura: *imenice, glagoli, fraze* i *ostale strukture* (najčešće *prilozi* i *veznici*), te ih dalje dijeli na *formalne, semantičke* i *formalno-semantičke*. Za naše istraživanje značajne su *fraze*, odnosno *formalne uvodne strukture*, koje su istovjetne prethodno spomenutim *poslovičkim afiksima*, tj. *uvodnim poslovičkim formulama*, budući da u sebi sadrže dva tipa leksičkih kolokacija koje i jesu u fokusu naše analize.

Kako navodi Čermák (2005: 63–64), govornici češkog u diskursu koriste više poslovice od govornika engleskog, a češće koriste i uvodne strukture; u *CNC* 20 najučestalijih poslovice javljaju se sa uvodnim strukturama u 27% zabilježenih primjera, dok je u *BNC* taj procenat 19,65. Najzastupljenije uvodne strukture u 20 najučestalijih poslovice u *BNC* jesu sljedeće imenice, prilozi, fraze i glagoli: *saying, always, they say that, decide, principle*. Od imenica koje se nalaze u uvodnim strukturama, dominantna je upotreba lekseme *saying*, dok je upotreba lekseme *proverb* marginalna (što je u skladu sa ranije navedenim tvrdnjama o statusu poslovice u „Anglo” kulturi), a od nje se učestalije koriste lekseme *maxim, adage, axiom* i sl. Čermák (2005: 67) bilježi razliku i u upotrebi pridjeva koji se u uvodnim strukturama javljaju u kolokaciji sa imenicom, te navodi da izvorni govornici engleskog preferiraju pridjev *old* (npr. u *old adage, old saying*), dok se izvorni govornici češkog opredjeljuju za pridjev *známý* (eng. *renowned, known* i *familiar*).

4. Korpusi

Osnovu našeg istraživanja čine dva učenička korpusa argumentativnih sastava, neizvornih (*ICLE*), odnosno izvornih govornika engleskog jezika (*LOCNESS*).

*ICLE*¹⁰ (*International Corpus of Learner English*) jedinstven je korpus jer pruža raznolike mogućnosti izučavanja međujezika. Čine ga argumentativni sastavi na engleskom jeziku, a, od treće verzije, pored srpske (*ICLE-SE*), sadrži još 24 komponente: francusku, njemačku, italijansku, japansku, norvešku, poljsku, rusku, špansku, švedsku, cvansku, tursku, portugalsku (Brazil), grčku, mađarsku, persijsku (Iran), korejsku, litvansku, makedonsku i pakistansku. Našom analizom obuhvaćena je treća verzija¹¹ ovog korpusa¹², dostupna od 2020, koja broji 9.529 sastava (~5,7 miliona

¹⁰ <https://corpora.uclouvain.be/cecl/icle/home>

¹¹ Za prikaz ove verzije korpusa i internetske platforme na kojoj je dostupan v. Šučur (Wyhypp, 2020).

¹² <https://corpora.uclouvain.be/catalog/corpus/icle-v3>

riječi¹³). Sve pojedinačne komponente, izuzev kineske, koja broji ~500.000 riječi, približno su jednakog obima i čini ih oko 200.000 riječi.

*LOCNESS*¹⁴ (*The Louvain Corpus of Native English Essays*) čine pretežno argumentativni sastavi na engleskom jeziku čiji autori su izvorni govornici dvije najrasprostranjenije varijante engleskog jezika: britanske i američke. Broji ukupno 324.304 riječi, a formiran je kako bi poslužio za poređenje sa učeničkim korpusom *ICLE*. Za potrebe ovog istraživanja analizirali smo dio korpusa *LOCNESS* koji se sastoji od argumentativnih sastava, a čini ga 305.478 riječi. Pretraživali smo ga softverskim alatom *AntConc v3.5.8*¹⁵.

Treći učenički korpus, u kome smo pretraživali kolokacijske veze leksema poslovice i izreka na srpskom jeziku, jeste *KorSAng*¹⁶. Ovaj korpus¹⁷ uključen je u analizu da bi se ustanovilo da li se upotreba kolokacijskih veza leksema, koje su predmet analize, u pisanju srbofonih govornika na engleskom može pripisati i transferu iz njihovog maternjeg jezika. Čine ga tri komponente: *KorPSAng1* (tekstovi prevoda sa engleskog na srpski; 46.785 riječi), *KorPSAng2* (tekstovi prevoda sa srpskog na engleski; 50.128 riječi) i *KorSSAng* (argumentativni sastavi srbofonih govornika engleskog jezika na srpskom; 40.012 riječi). Našim istraživanjem obuhvaćena je 3. komponenta.

Distribuciju kolokacijskih veza leksema proverb i saying pretraživali smo i u korpusima *BNC*¹⁸ (*The British National Corpus*) (100 miliona riječi) i *COCA*¹⁹ (*The Corpus of Contemporary American English*) (preko milijardu riječi), te *SrpKor2013*²⁰ (122 miliona riječi).

5. Metod

Postoje dva korpusnolingvistička pristupa²¹ proučavanju poslovice (Steyer, 2014: 209). Prvi pristup polazi od poznavanja neke poslovice, budući da je kodifikovana u rječnicima, ili u mentalnom leksikonu govornika, te se ista pretražuje u korpusu. Ovaj pristup je, dakle, zasnovan na korpusu (eng. *corpus based*). Drugi pristup predstavlja statističku analizu kolokacija paremioloških ključnih riječi (npr. kulturoloških simbola, poput: *brojeva, boja, životinja, ili dijelova tijela*), ili uvodnih formula (eng. *introductory formulas*) poput leksema *poslovice, izreka, slogan, ili, strukture kaže stara mudrost*

¹³ Kako bi poređenje rezultata dobijenih pretraživanjem korpusa različitih veličina bilo moguće, normalizovali smo ih na milion riječi. Tako dobijene podatke, naravno, treba uzeti sa zadržkom, budući da se veličina pojedinih učeničkih korpusa značajno razlikuje, te tako najmanji broji nešto više od 40.000 riječi, a najveći 5,7 miliona riječi.

¹⁴ <https://uclouvain.be/en/research-institutes/ilc/cecl/locness.html>

¹⁵ <https://www.laurenceanthony.net/software/antconc/>

¹⁶ Prikaz ovog korpusa priredili su Radonja i Šućur (Радоња и Шућур, 2021).

¹⁷ <https://noske.jerteh.rs/>

¹⁸ <https://www.english-corpora.org/bnc/>

¹⁹ <https://www.english-corpora.org/coca/>

²⁰ <http://www.korpus.matf.bg.ac.rs>

²¹ Treći (najmanje ekonomičan) pristup bio bi npr. manuelno pretraživanje poslovice u (učeničkim) korpusima; tj. iščitavanja eseja u cijelosti i bilježenje poslovice.

(eng. *proverb, saying, slogan, says an old wisdom*), te je kao takav, u osnovi, vođen korpusom (eng. *corpus driven*) (Steyer, 2014: 209).

U našem istraživanju poslužili smo se potonjim pristupom, tj. statističkom analizom, i u korpusima pretraživali kolokacijske veze engleskih leksema *proverb* i *saying*. Po uzoru na istraživanje koje je sproveda Nesselhauf (2005: 12), pretragom su obuhvaćene lekseme koje se nalaze na rastojanju od četiri uzastopna mjesta i sa lijeve i sa desne strane dvaju leksema koje su predmet našeg istraživanja.

Premda u jeziku ne postoji apsolutna sinonimija (Dixon, 1963: 44), a sinonimi lekseme *poslovice*, poput: „izreka, sentencija, krilatica, maksima“ i sl. se razlikuju i formalno i semantički tj. „ne znače isto ni po obliku, ni po sadržaju, ni po svojem postanju“ (Simeon, 1969, prema Вуловић Емонтс, 2021: 209), budući da neka istraživanja pokazuju da govornici u svakodnevnoj upotrebi ne prepoznaju finu razliku (eng. *fine distinction*) u značenju ovih leksema (Steyer, 2014: 223, Čermák, 2005: 64), mi ćemo ih, za potrebe ovog istraživanja, smatrati sinonimičnim.

Sinonime lekseme *proverb* pronalazimo u *Oksfordskom rječniku sinonima* (Urdang, 1991): *saying, maxim, aphorism, saw, adage, apothegm (apothegm), axiom, moral, moralism, homily, dictum, gnome, epigram, commonplace, platitude, truism, cliché, bromide*, te *Longmanovom rječniku sinonima* (Urdang, 1986): *maxim, aphorism, apothegm, gnome, adage, word, sentence, saw, pithy statement, sententious saying, saying, axiom, precept, prescript, dictum, moral, epigram, witticism, jeu d'esprit, quip, atticism, cliché, hackneyed phrase, platitude, truism, bromide, commonplace, byword, slogan, motto, catchword, catch-phrase*. Distribuciju ovih leksema takođe smo pretraživali u učeničkim korpusima.

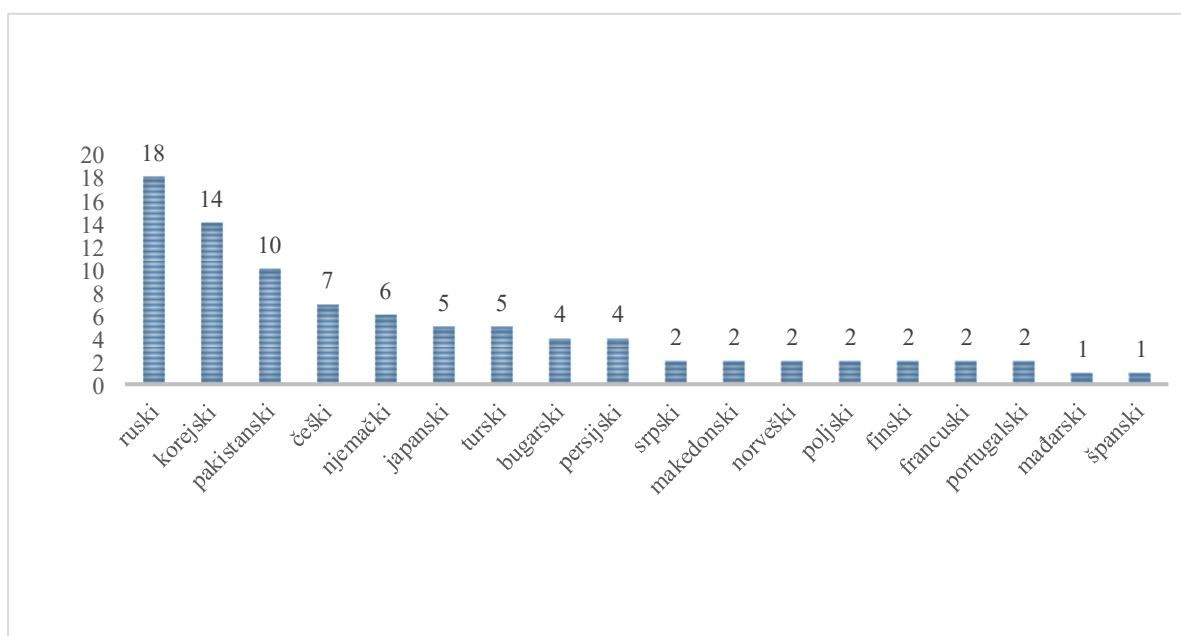
Tok istraživanja odvijao se na sljedeći način: kolokacijske veze leksema *proverb* i *saying* zabilježene u *ICLE-SE* najprije smo uporedili sa odrednicama za ove lekseme u *KREJ*, *Longmanovom rječniku kolokacija i tezaurusu* (Mayor, 2013) (u nastavku *LRK*) i *Oksfordskom rječniku kolokacija za studente engleskog* (McIntosh, Francis & Poole, 2009) (u nastavku *ORK*), a zatim pretraživali i u korpusu *LOCNESS*, te ostalim komponentama korpusa *ICLE*, kako bismo izvršili kontrastivnu analizu, odnosno kontrastivnu analizu međujezika i ustanovili da li su obrasci jezičkog ponašanja uočeni u srpskoj komponenti prisutni i u ostalim. Zatim smo njihove prevodne ekvivalente, ustanovljene metodom povratnog prevoda, pretraživali u korpusu *KorSSAng*. Ukoliko u učeničkim korpusima *LOCNESS* i *KorSSAng* nije pronađen dovoljan broj primjera, kolokacijske veze pretraživane su i u referentnim korpusima savremenog engleskog jezika; *BNC* i *COCA*, te referentnom korpusu savremenog srpskog jezika; *SrpKor2013*, odnosno *Rečniku srpskoga jezika* (Вујанић и остали, 2011).

U evaluaciji primjera²² izdvojenih iz učeničkih korpusa, koje nismo pronašli u kolokacijskim rječnicima, u smislu njihove prihvatljivosti i razumljivosti, pomogla nam je izvorna govornica američke varijante engleskog jezika.

6. Rezultati i diskusija

U nastavku ćemo naprije navesti distribuciju leksema *proverb* i *saying* u učeničkim korpusima²³, a zatim i njihovu zastupljenost u leksičkim kolokacijama *L3* i *L4*.

Leksemu *proverb* u korpusu *ICLEv3* bilježimo u 90 primjera (~17,8 na milion riječi), u 19 potkorpusa. Najviše primjera nalazimo u ruskoj komponenti²⁴ (18), a najmanje u španskoj, švedskoj i mađarskoj (po 1 primjer). Distribucija po komponentama korpusa *ICLEv3* prikazana je na Grafikonu 1.

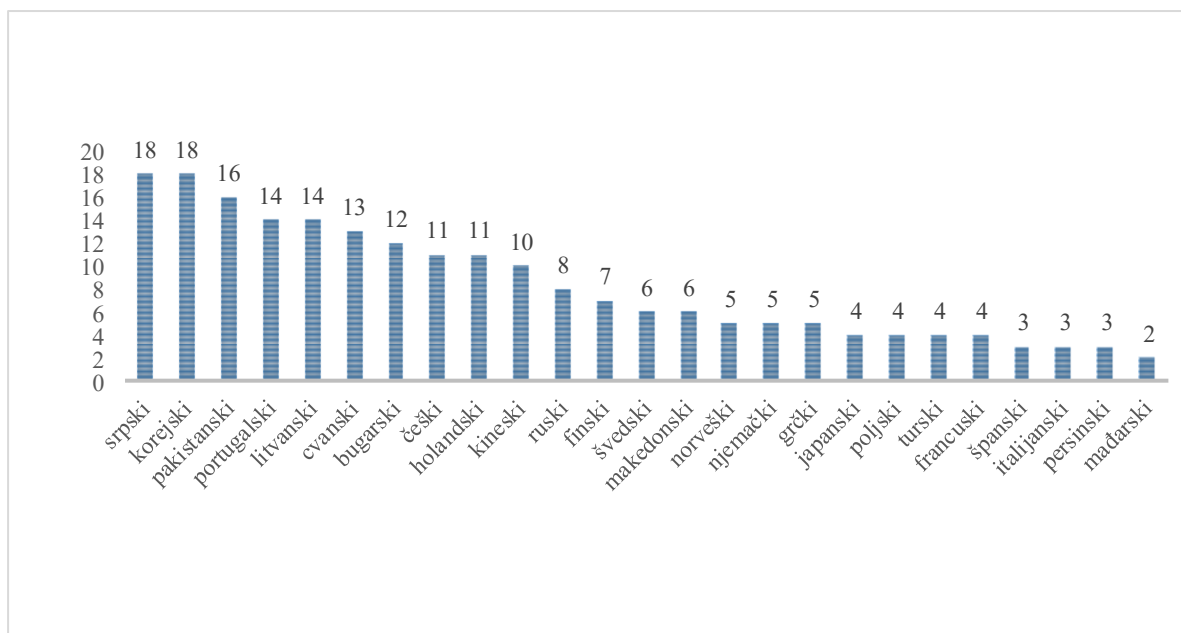
Grafikon 1. Distribucija leksema *proverb* u *ICLEv3* po potkorpusima

S druge strane, leksemu *saying* u istom korpusu nalazimo u 206 primjera (~36 na milion riječi), a primjeri su zabilježeni u svih 25 potkorpusa. Najviše primjera bilježimo u srpskom i korejskom potkorpusu (po 18), a najmanje u mađarskom (2 primjera). Distribucija ove leksema po potkorpusima prikazana je na Grafikonu 2.

²² Skalu prihvatljivosti kolokacija navodi Oakey (2010: 15): prihvatljive (+) (eng. *acceptable*), neprihvatljive (-) (eng. *unacceptable*) i osporive (?) (eng. *questionable*).

²³ Kako odabir leksike pri pisanju može biti uslovljen temom na koju se piše sastav, u pretragu smo uvrstili i taj parametar, te se ispostavilo da je značajan broj primjera leksema *proverb* i *saying* (po 34) zabilježen u sastavima na temu *In the words of the old song: 'Money is the root of all evil'*. Ta uslovljenost zna se ogledati u recikliranju teme sastava (Marković, 2021), a, kako odabrana tema u ovom slučaju ne sadrži ove dvije lekseme, razlog učestalosti dvaju spomenutih leksema može biti svojevrsna poslovička priroda teme.

²⁴ Trećinu zabilježenih primjera nalazimo u sastavu jednog autora; RUMO8006.

Grafikon 2. Distribucija lekseme *saying* u korpusu *ICLEv3* po komponentama

U učeničkom korpusu izvornih govornika *LOCNESS* lekseme *proverb* i *saying* bilježimo u jednom, odnosno 7 primjera²⁵ (3,27, odnosno ~23 na milion riječi).

Pretragom korpusa *KorSSAng* nalazimo po 3 primjera upotrebe leksema *poslovice* i *izreka* (normalizovanjem na milion riječi došlo bi se do po ~75 primjera).

Na osnovu predstavljenih rezultata da se vidjeti da neizvorni govornici u argumentativnim sastavima na engleskom leksemu *saying* koriste ~2,3 puta češće nego leksemu *proverb*. S druge strane, upotreba lekseme *saying* je u pisanju izvornih govornika 7 puta češća od upotrebe lekseme *proverb*. Ukoliko distribuciju ovih leksema u korpusu *ICLEv3* uporedimo sa korpusom izvornih govornika *LOCNESS*, možemo vidjeti da je leksema *proverb* u pisanju neizvornih govornika skoro 5,5 puta učestalija, dok leksemu *saying* neizvorni govornici koriste ~1,57 puta češće.

S druge strane, analizom broja zabilježenih primjera ove lekseme u pojedinačnim komponentama korpusa *ICLEv3* i njihovim normalizovanjem na milion riječi, dolazimo do podatka da se leksema *saying* učestalije nego u pisanju izvornih javlja u 16 od 25 komponenti korpusa neizvornih govornika. Dok se npr. u srpskoj²⁶ i korejskoj komponenti ova leksema javlja ~3,9 puta češće, u norveškoj, njemačkoj i grčkoj ta je učestalost neznatno veća (1,08 puta).

²⁵ Dva primjera nalazimo u sasavu istog autora (ICLE-US-IND-0005.1), pisanog na temu *In the words of the old song: 'Money is the root of all evil'*.

²⁶ Ovako normalizovana distribucija uporediva je sa onom u učeničkom korpusu *KorSSAng*; 90 naprema 75 primjera.

6.1. Leksičke kolokacije L3 (AdjN)

U *KREJ* (Benson et al., 2010: 304) nalazimo da se imenica *proverb* javlja u kolokaciji sa pridjevima *common*, *old*, *popular* i *wise*. I imenica *saying* kolocira sa istim pridjevima (Benson et al., 2010: 345).

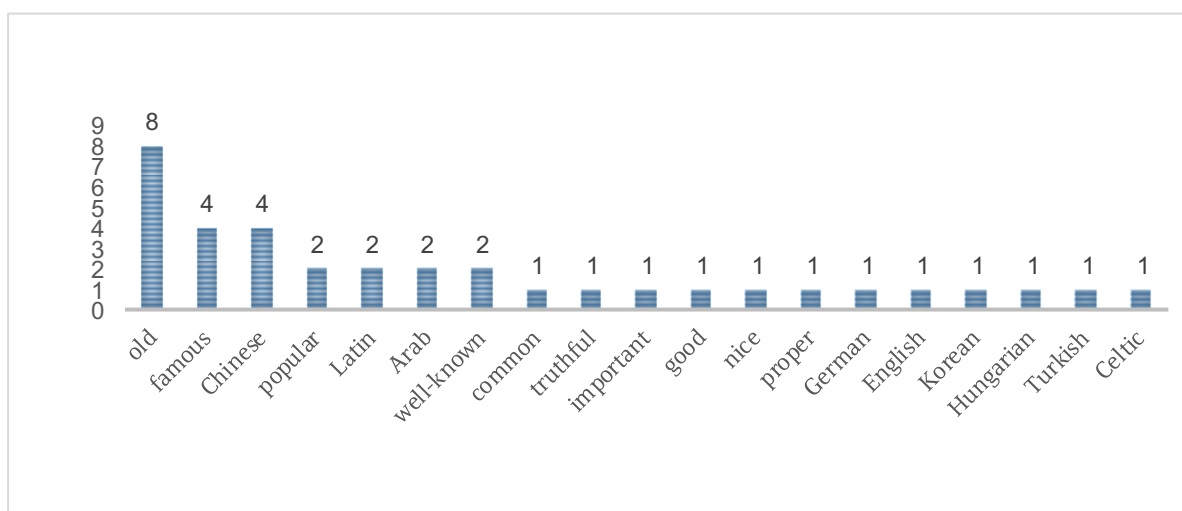
U *ORK* ne nalazimo odrednicu za imenicu *proverb*, dok za imenicu *saying* nalazimo da se u kolokaciji javlja sa pridjevima *well-known*, *old*, *traditional* i *favourite* (McIntosh et al., 2009: 680).

U *LRK* imenicu *proverb* takođe nalazimo u kolokaciji sa pridjevom *old* (Mayor, 2013: 1495), dok u odrednici za imenicu *saying* nalazimo da se javlja u kolokaciji sa pridjevima *old*, *famous*, *well-known*, *favourite* i *wise* (Mayor, 2013: 1495, 1917–1918).

S druge strane, u *Rečniku srpskoga jezika* (Vučanić i ostali, 2011) (u nastavku *RSJ*) leksemu *poslovica* nalazimo u kolokaciji sa pridjevima *narodna* (2011: 12, 520, 965), *zlatna*²⁷ (2011: 419) i *stara* (2011: 1243). Leksemu *izreka*, pak, nalazimo u kolokacij sa pridjevima *mudra* (2011: 53, 727, 1191), *duhovita* (2011: 53, 1142), *kratka* (2011: 181), *elokventna* (2011: 336), *narodna* (2011: 449), *gnomska* (2011: 657), *šaljiva* (2011: 977) i *besadržajna* (2011: 1416).

6.1.1. Proverb (L3)

U korpusu *ICLEv3*, leksemu *proverb* u kolokaciji sa 19 različitih pridjeva bilježimo u 36 primjera (~6,3 na milion riječi) i to najčešće sa pridjevima: *old* (8 primjera), *Chinese* i *famous* (po 4), te *popular*, *well-known*, *Arab* i *Latin* (po 2). Distribucija kolokacijskih veza lekseme *proverb* sa pridjevima prikazana je na Grafikonu 3.

Grafikon 3. Kolokacijske veze lekseme *proverb* u kolokacijama L3

²⁷ Kolokaciju *golden saying* nalazimo u makedonskoj komponenti, u sastavu autora MDCM2056. U metapodacima je navedeno da autor poznaje i francuski, španski i srpski jezik, tako da je u ovom slučaju moguća pojava tzv. bočnog transfera (eng. *lateral transfer*), koji je posljedica uticaja jezika koji su usvojeni/naučeni nakon maternjeg (Jarvis & Pavlenko, 2008: 20).

Nekoliko primjera²⁸ u kojima se javlja kolokacija *old proverb*²⁹, preuzetih iz argumentativnih sastava izvornih govornika češkog (CZ), finskog (FI), ruskog (RU) i srpskog jezika (SE) navodimo u nastavku:

There is an *old proverb* [...] CZPR4004
I would like to quote an *old proverb* [...] FIJY1064
There is another *old proverb* [...] RUMO8006
[...] an *old proverb* [...] SEES3006

Sljedeća najučestalija kolokacija iz ove grupe jeste *famous proverb*, a bilježimo je u sastavima izvornih govornika persijskog (IR), makedonskog (MD) pakistanskog (PA) i ruskog jezika (RU):

[...] a *famous proverb* [...] IRMA05014
There is a *famous proverb* [...] MDCM3039
The *famous proverb* [...] PAAO1005
There exist a *famous proverb* [...] RUMO8039

U učeničkom korpusu izvornih govornika *LOCNESS* leksemu *proverb* ne bilježimo u leksičkim kolokacijama tipa *L3*:

Opponents to capital punishment center their beliefs around the *proverb* [...] ICLE-US-MRQ-0003.1

U referentnim korpusima savremenog engleskog jezika leksema *proverb* najčešće kolocira sa pridjevom *old*. U *BNC* tako bilježimo 18 primjera (0,18 na milion riječi), a u *COCA* 159 primjera (~0,16 na milion riječi).

Neizvorni govornici engleskog jezika, dakle, u pisanju leksemu *proverb* pretežno koriste u kolokaciji sa pridjevima na koje upućuju i kolokacijski rječnici engleskog jezika: *old, famous, popular* i *well-known*. Iznimka bi bile slobodne kombinacije koje se javljaju u primjerima gdje ova leksema kolocira sa nacionalnim pridjevima (9 od 19 zabilježenih pridjeva): *Chinese, Latin, Arab, German, English, Korean, Hungarian, Turkish* i *Celtic*. Bilježimo i nekoliko primjera kreativne upotrebe, u slobodnim kombinacijama, sa pridjevima *truthful, good, proper* i *nice*.

S druge strane, u učeničkom korpusu argumentativnih sastava na srpskom jeziku *KorSSAng*, leksemu *poslovice* nalazimo u kolokaciji sa pridjevima *narodna* i *jaka*, te *poznata*.

Народна пословица „нема хљеба без мотике“ је једна од јачих пословица [...] ИС24
Bez muke nema nauke - *poslovice* koja je veoma *poznata* širom svijeta [...] БЛ66

U referentnom korpusu savremenog srpskog jezika *SrpKor2013*, upitom "star[a-z]"["]{0,4}"poslovic[a-z]", kolokaciju *stara poslovice* nalazimo u 45 primjera (~0,37 na

²⁸ Svi primjeri navedeni u ovom radu, koji su izdvojeni iz učeničkih korpusa, preuzeti su u neizmijenjenom obliku, uz upotrebu kurziva za isticanje kolokacije.

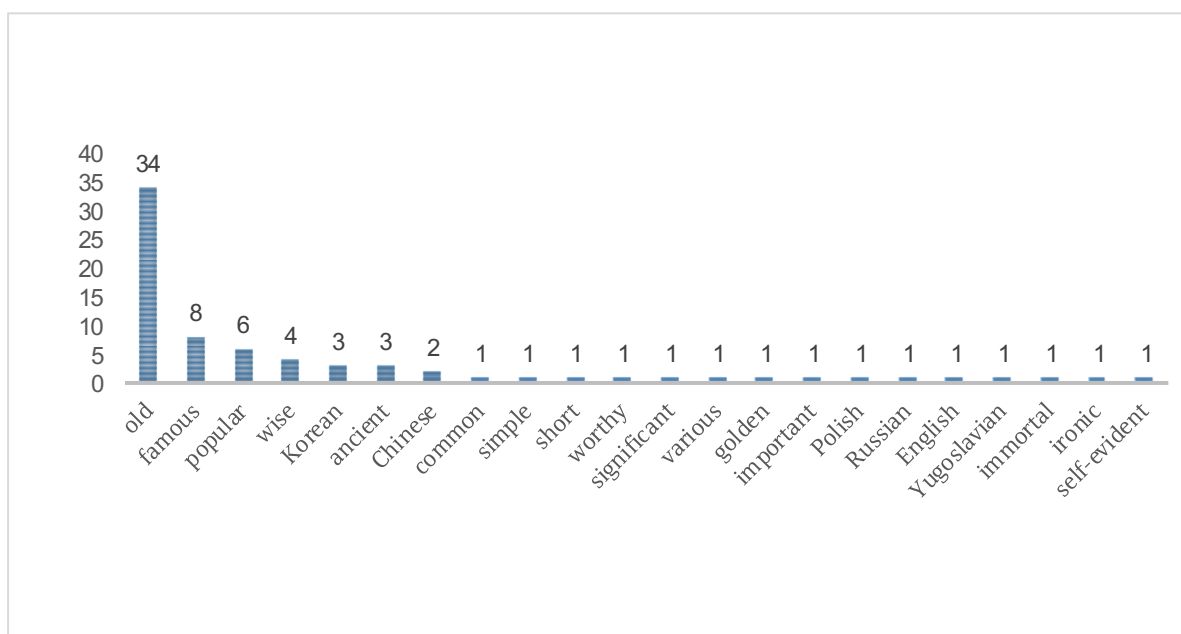
²⁹ Najveći broj primjera kolokacije *old proverb* (3) zabilježen je u ruskoj komponenti.

milion riječi), dok upitom "narodn[a-z]"{"0,4}"poslovic[a-z]" nalazimo 83 primjera upotrebe kolokacije *narodna poslovica* (~0,67 na milion riječi). S druge strane, kolokaciju *poznata poslovica*³⁰ nalazimo u 9 primjera (0,07 na milion riječi).

Na osnovu primjera kolokacije *narodna poslovica* zabilježenih u *KorSSAng*, *SrpKor2013* i *RSJ*, u pisanju srbofonih govornika mogla bi se očekivati pojava kolokacije *folk proverb*³¹, no, budući da je ne bilježimo u *ICLE-SE*, možemo zaključiti da u upotrebi leksičkih kolokacija *L3*, sa komponentom *proverb*, ne dolazi do negativnog transfera iz srpskog jezika. U slučaju upotrebe kolokacije *old proverb* moguća je pojava pozitivnog transfera.

6.1.2. Saying (L3)

Leksemu *saying* u korpusu *ICLEv3*, u kolokaciji sa 23 različita pridjeva bilježimo u 77 primjera (13,5 na milion riječi), a najčešće sa pridjevima *old* (34 primjera³²), *famous* (8), *popular* (6) i *wise* (4). Distribucija kolokacijskih veza lekseme *saying* sa pridjevima prikazana je na Grafikonu 4.

Grafikon 4. Kolokacijske veze lekseme *saying* u kolokacijama *L3*

Nekoliko primjera u kojima se javlja najčešća kolokacija ovog tipa *old saying*³³, preuzetih iz sastava izvornih govornika korejskog (KR), srpskog (SE), makedonskog (MD), litvanskog (LT) i portugalskog (BR) navodimo u nastavku:

There's an *old saying* [...] KRBF2022

³⁰ Upiti "poznat[a-z]"{"0,4}"poslovic[a-z]" i "poslovic[a-z]"{"0,4}"poznat[a-z]"

³¹ Pridjev *folk* u kolokaciji sa imenicom *wisdom* nalazimo u *KREJ* (Benson et al., 2010: 453).

³² ~6 primjera na milion riječi.

³³ Kolokacija *old saying* najučestalija je u korejskoj (7 primjera) i srpskoj komponenti (5).

The *old saying* is somewhat true [...] SEBJ1022
There is an *old saying* [...] MDCM2043
It is an *old saying* [...] LTVY5026
This sad fact recalls to an *old saying* [...] BRFF1076

Sljedeću najučestaliju kolokaciju (*famous saying*³⁴), nalazimo u sastavima izvornih govornika bugarskog (BG), grčkog (GR), japanskog (JP), litvanskog (LT), makedonskog (MD), pakistanskog (PA) i ruskog jezika (RU). U nastavku navodimo po jedan primjer iz svake komponente:

There is a *famous saying* [...] BGSU1222
Karl Marx's *famous saying* [...] GRAR1140
Do you know the *famous saying* [...] JPTF1043
A *famous saying* by G. Orwell [...] LTVY1002
One of the most *famous saying* [...] MDCM3011
It is very *famous saying* [...] PAAO1013
In conclusion let me use Leonardo da Vinci's *famous saying* [...] RUMO6010

U učeničkom korpusu *LOCNESS* leksemu *saying* u kolokaciji sa pridjevima *ancient*, *old* i *feminist* bilježimo u 3 primjera (po ~3,27 na milion riječi), i to u potkorpusu američke varijante engleskog jezika:

I am a true believer in the *old saying* [...] ICLE-US-IND-0014.1
[...] an *ancient saying* [...] ICLE-US-IND-0015.1
There's even that *feminist saying* [...] ICLE-US-SCU-0001.3

I leksema *saying*, poput lekseme *proverb*, u korpusu *BNC* najčešće kolocira sa pridjevom *old*. Kolokaciju *old saying* nalazimo u 71 primjeru (0,71 na milion riječi). Isto vrijedi i za korpus *COCA*, gdje ovu kolokaciju nalazimo u 1.401 primjeru (1,4 na milion riječi).

Kao i u slučaju kolokacijskih veza sa kojima se leksema *proverb* javlja u leksičkim kolokacijama *L3* u pisanju neizvornih govornika engleskog jezika, i leksemu *saying* najčešće bilježimo u kolokaciji sa pridjevima na koje upućuju kombinatorni i kolokacijski rječnici engleskog jezika: *old*, *famous*, *popular* i *wise*. Bilježimo i nešto rjeđu upotrebu nacionalnih pridjeva nego u kolokaciji sa leksemom *proverb* (6 naprema 9): *Korean*, *Chinese*, *Polish*, *Russian*, *English* i *Yugoslavian*. Istovremeno nalazimo i više primjera kreativne upotrebe, tj. slobodnih kombinacija, sa pridjevima: *ancient*, *general*, *common*, *simple*, *short*, *worthy*, *significant*, *various*, *golden*, *important*, *immortal*, *ironic* i *self-evident*. Ukoliko uporedimo učestalost kolokacije *old saying* u korpusu neizvornih i izvornih govornika, možemo vidjeti da se u pisanju neizvornih javlja ~1,82 puta češće (~6 naprema 3,27 primjera na milion riječi).

³⁴ Kolokacija *famous saying* u najviše primjera zabilježena je u pakistanskoj komponenti; 2 primjera.

S druge strane, u korpusu *KorSSAng*, leksemu *izreka* bilježimo u 3 primjera, u kolokaciji sa pridjevima *stara*, *narodna* i *poznata*:

[...] baš kao što *stara narodna izreka* kaže [...] БЛ73
[...] jer što kaže jedna *narodna izreka* [...] БЛ90
[...] a svi znamo dobro *poznatu izreku* [...] БЛ63

U korpusu *SrpKor2013* kolokacija *stara izreka*³⁵ javlja se u 77 primjera (~0,6 na milion riječi, dok kolokaciju *narodna izreka*³⁶ nalazimo u približno jednakom broju primjera; 72 (~0,59 na milion riječi). Najmanje učestala jeste kolokacija *poznata izreka*³⁷, koju nalazimo u 37 primjera (0,3 na milion riječi). Kolokacija *stara izreka* je, dakle, učestalija u korpusu *COCA*, gdje je prisustvo engleskog ekvivalenta *old saying* 2.3 puta veće, dok je u korpusu *BNC* distribucija jednaka.

Ni u kolokacijskim vezama lekseme *saying* u leksičkim kolokacijama *L3* u pisanju srbofonih govornika na engleskom ne prepoznamo negativan transfer iz srpskog jezika, budući da kolokaciju *folk saying* nismo registrovali u *ICLE-SE*, premda bi se njeno prisustvo moglo očekivati, jer i u *KorSSAng* i u *RSJ* i *SrpKor2013* bilježimo kolokaciju *narodna izreka*. Pozitivan transfer je, kao i u slučaju kolokacije *old proverb*, moguć u upotrebi kolokacije *old saying*.

6.1.3. Leksičke kolokacije *L3* u kojima se javljaju ostali sinonimi lekseme *proverb*

Od sinonima lekseme *proverb*, koje smo prethodno naveli, pored lekseme *saying*, u korpusu *ICLEv3* u leksičkim kolokacijama tipa *L3* bilježimo i sljedeće: *adage*, *aphorism*, *axiom*, *cliché*, *dictum*, *motto*, *phrase*, *precept*, *sentence*, *slogan*, *truism* i *witticism*. U Tabeli 1. navodimo broj primjera leksičkih kolokacija *L3* u kojima se zabilježeni sinonimi lekseme *proverb* javljaju u kolokaciji sa pridjevima sa kojima, prema kolokacijskim rječnicima engleskog jezika, kolociraju i lekseme *proverb* i *saying*.

	old	famous	popular	common	wise	favourite	traditional	well-known
adage	1	-	-	-	-	-	-	-
aphorism	-	-	-	-	-	-	-	1
cliché	7	1	1	-	-	-	-	-
motto	1	-	-	-	-	-	-	1
phrase	3	5	1	1	-	-	-	4
sentence	1	4	1	-	-	-	-	-
slogan	1	1	1	-	-	-	-	1
truism	1	-	-	-	-	-	-	-

Tabela 1. Leksičke kolokacije *L3* u kojima se javljaju sinonimi lekseme *proverb*

Na osnovu Tabele 1. možemo vidjeti da četiri sinonima lekseme *proverb*; *cliché*, *phrase*, *sentence* i *slogan* u pisanju neizvornih govornika češće od ostalih navedenih

³⁵ Upiti "star[a-z]"[0,4]"izrek[a-z]" i "staroj"[0,4]"izreci".

³⁶ Upiti "narodn[a-z]"[0,4]"izrek[a-z]" i "narodnoj"[0,4]"izreci".

³⁷ Upiti "poznat[a-z]"[0,4]"izrek[a-z]" i "poznatoj"[0,4]"izreci".

sinonima kolociraju sa pridjevima sa kojima kolociraju leksema *proverb* i *saying*. Ostali sinonimi se u najvećem broju slučaja javljaju u slobodnim kombinacijama.

U korpusu izvornih govornika *LOCNESS* od pobrojanih sinonima bilježimo sljedeće; *cliché, motto, phrase, precept, sentence*³⁸, *slogan* i *truism*. U kolokaciji sa pridjevima navedenim u Tabeli 1. nalazimo sljedeće primjere:

[...] not a *common phrase* [...] ICLE-US-SCU-0004.1
 [...] to coin an *old phrase*. ICLE-ALEV-0001.7
 According to a *common cliché* ICLE-US-MRQ-0036.1

Premda Čermák (2005: 67) navodi da su u *BNC* lekseme *maxim, adage* i *axiom* učestalije od lekseme *proverb*, u učeničkom korpusu izvornih govornika takvu distribuciju ne bilježimo, budući da se tri spomenute lekseme uopšte ne pojavljuju u njihovim sastavima.

6.2. Leksičke kolokacije L4 (NV)

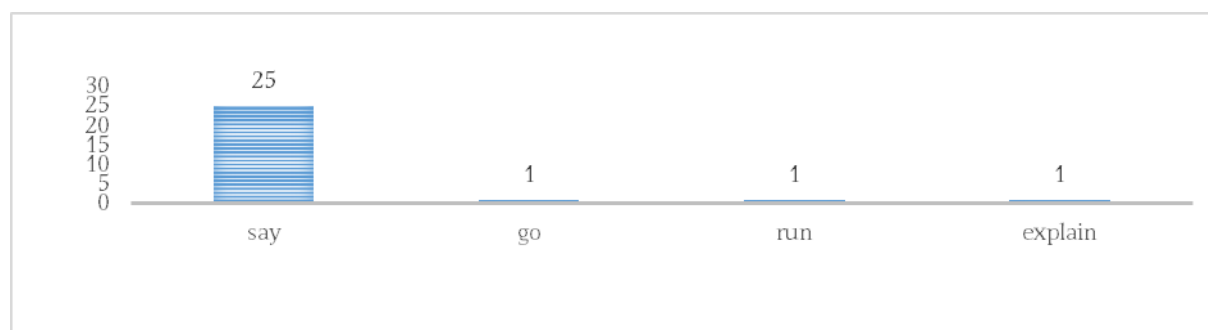
Kada su u pitanju leksičke kolokacije *L4*, prema *KREJ* (Benson et al., 2010: 304), imenica *proverb* kolocira sa glagolima *go* i *run*; *a proverb goes, a proverb runs*. Sa istim glagolima kolocira i imenica *saying* (Benson et al., 2010: 345); *a saying goes, a saying runs*.

U *ORK* (McIntosh et al., 2009: 680) nalazimo kolokaciju *as the saying goes*, dok leksemu *proverb* ne nalazimo u ovom tipu kolokacija.

U *LRK* bilježimo kolokacije *an old Chinese proverb which says* (Mayor, 2013: 1590) i *as the saying goes* (Mayor, 2013: 1918).

6.2.1. Proverb (L4)

U korpusu *ICLEv3* leksema *proverb* javlja se u kolokaciji sa 4 glagola; *say, go, run* i *explain*, i to u 28 primjera (~4,9 na milion riječi). Distribucija kolokacijskih veza lekseme *proverb* sa ovim glagolima prikazana je na Grafikonu 5.

Grafikon 5. Kolokacijske veze lekseme *proverb* u kolokacijama *L4*

³⁸ U svim primjerima ova leksema upotrijebljena je u značenju „kazna“.

Lekseme *proverb* i *say* zabilježene su u kolokaciji u 25 primjera (~4,39 na milion riječi), u 13 komponenti korpusa *ICLEv3*, i to u bugarskoj, češkoj, francuskoj, njemačkoj, persijskoj, korejskoj, makedonskoj, norveškoj, pakistanskoj, poljskoj, ruskoj, srpskoj i španskoj. Najveći broj primjera (7) registrovan je u ruskoj, a u pakistanskoj, bugarskoj, francuskoj, korejskoj, persijskoj, norveškoj i poljskoj nalazimo po 2 primjera. Ranije smo naveli da se leksema *proverb* javlja u 19 komponenti. Kolokacija *proverb says se*, dakle, javlja u većini komponenti korpusa *ICLEv3* u kojima je registrovana i leksema *proverb* (68%). U nastavku navodimo po primjer iz svake komponente:

[...] *says* an old English *proverb*. BGSU1052
There is an *old proverb* which *says* [...] CZPR4004
[...] as the *wellknown proverb* *says* [...] FRUC1018
There is a *german proverb saying* [...] GEAU3065
As a famous *proverb* *says* [...] IRMA05014
As the *Korean proverb* *says* [...] KRSA1021
There is a famous *proverb* that *says* [...] MDCM3039
As the *proverb* *says* [...] NOUO1038
Proverb *says* [...] PAGW1010
[...] one good *proverb* *says* [...] POSI2085
As the *proverb* *says* [...] RUMO7026
[...] an old *proverb* *says*. SEES3006
According to that *proverb* which *says* [...] SPM03036

Sa preostala tri glagola³⁹ (*go*, *run* i *explain*), leksema *proverb* kolocira u persijskoj, korejskoj i pakistanskoj komponenti korpusa *ICLEv3*:

This issue reminds me of the Chinese *proverb* that *goes* [...] IRMA10012
As the *proverb* *runs* [...] KRHY1035
Here is a *proverb* which *can explain* the topic. PAVL1028

Kako smo ranije spomenuli, u učeničkom korpusu izvornih govornika *LOCNESS* bilježimo jedan primjer lekseme *proverb*, koji se ne javlja ni u leksičkim kolokacijama *L3*, a ni *L4*.

Pretragom referentnih korpusa savremenog engleskog jezika *BNC* (Slika 1.) i *COCA* (Slika 2.) nalazimo da ova leksema, kao i u korpusu neizvornih govornika *ICLEv3*, najčešće kolocira sa glagolom *say*. Sljedeći po učestalosti jesu glagoli *run*⁴⁰ i *go*.

³⁹ U metapodacima pronalazimo da su autori u čijim sastavima su zabilježene kolokacije *proverb goes* i *proverb runs* (IRMA10012 i KRHY1035) prilikom pisanja koristili izvore (poput rječnika, priručnika, interneta i sl.), te postoji mogućnost da su ove kolokacije i preuzete iz njih.

⁴⁰ U korpusu *COCA* leksema *proverb* i *run* kolociraju u jednom primjeru: Follow then, he said, and let us demolish the proverb: "To the feasts of inferior men the good unbidden go; instead of which our *proverb* will *run*: - To the feasts of the good the good unbidden go; and this alteration may be supported by the authority of Homer himself, who not only demolishes but literally outrages the proverb", koji nalazimo internetskoj arhivi klasika, u prevodu Platonovog „Simpozijuma“, čiji autor je engleski pisac Benjamin Jowett (1817-1893): <http://classics.mit.edu/Plato/symposium.html> (datum pristupa 27. 9. 2024.)

SAYS	7	
SAID	7	
RUNS	3	
QUOTING	3	
DWELL	2	
GOES	2	
MEANS	2	
PUTS	2	
SAY	2	
RAN	2	
SUMS	2	

Slika 1. BNC – Kolokacijske veze lekseme *proverb* u leksičkim kolokacijama L4

SAYS	105	
GOES	31	
TAKES	14	
GIVE	11	
QUOTE	11	
KNOW	10	
REMEMBER	9	
SAID	9	
SAY	9	
THINK	8	
SAYING	7	

Slika 2. COCA - Kolokacijske veze lekseme *proverb* u leksičkim kolokacijama L4.

Dobijeni rezultati potvrđuju one ranijih korpusnih istraživanja (Norrick, 2014: 22) koja su pokazala da izvorni govornici engleskog rijetko koriste poslovice. S druge strane, do izražaja dolazi i nepodudarnost između kolokacijskih veza na koje upućuju prethodno predstavljeni primjeri iz kombinatornog rječnika i rječnika kolokacija engleskog jezika i stvarne distribucije kolokacijskih veza u referentnim korpusima savremenog engleskog jezika, gdje je učestalost kolokacija *proverb goes* i *proverb runs*, u poređenju sa kolokacijom *proverb says*, značajno manja.

Leksemu *poslovica* u učeničkom korpusu *KorSSAng* ne bilježimo u kolokacijama tipa L4, dok u korpusu *SrpKor2013* kolokaciju *poslovica kaže*⁴¹ nalazimo u 122 primjera (~1 na milion riječi). Ovu kolokaciju ne nalazimo ni u *RSJ*, ali jedan primjer bilježimo u *Pravopisu srpskoga jezika* (Pešikan i ostali, 2014: 134): *каже народна пословица*.

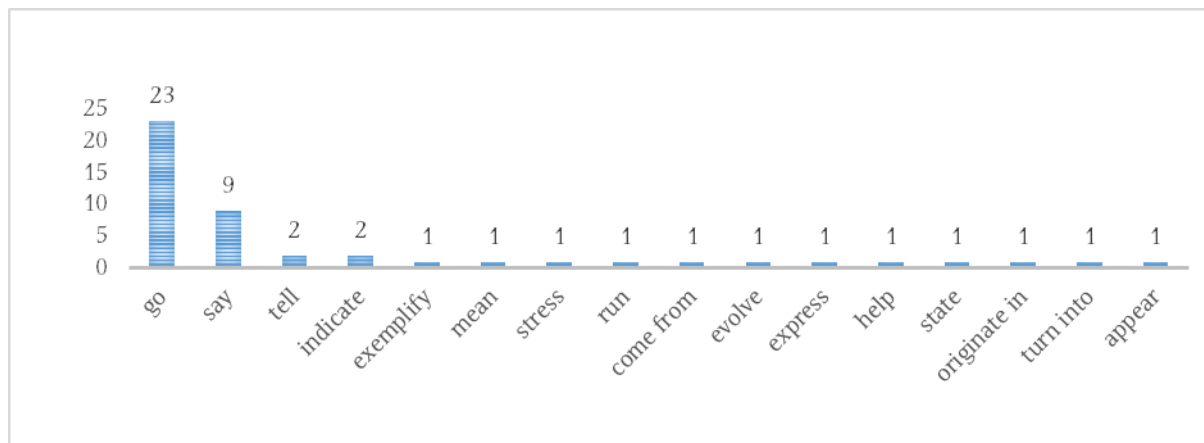
I u upotrebi kolokacije *proverb says*, u pisanju srbofonih govornika engleskog jezika, moguć je, dakle, transfer iz njihovog maternjeg jezika. Isto vrijedi i za neizvorne govornike engleskog u čijem maternjem se u uvodnim poslovičkim formulama javljaju glagoli kazivanja. Ukoliko bi se konsultovali samo kolokacijski rječnici engleskog jezika⁴², taj transfer bi se mogao smatrati negativnim. No, uvid u distribuciju ove kolokacije u referentnim korpusima savremenog engleskog jezika, te *Ngram*-ska analiza (koju ćemo kasnije predložiti; Slika 4, 5. i 6.) to u izvjesnoj mjeri i opovrgavaju.

⁴¹ Upiti "poslovic[a-z]" [{"0,4} "kazxe" i "kazxe" [{"0,4} "poslovic[a-z]".

⁴² Izuzev *LRK*, gdje ovu kolokaciju nalazimo (Mayor, 2013: 1590).

6.2.2. *Saying (L4)*

Leksema *saying* u korpusu *ICLEv3* javlja se u kolokaciji sa 16 glagola, u 49 primjera (~8,6 na milion riječi). Distribucija kolokacijskih veza lekseme *saying* u tipu leksičkih kolokacija *L4* u ovom korpusu prikazana je na Grafikonu 6.

Grafikon 6. Kolokacijske veze lekseme *saying* u kolokacijama *L4*

Najčešće bilježimo kolokaciju *saying goes* (24 primjera⁴³, tj. 4,2 na milion riječi), pretežno u okviru uvodne poslovičke formule *as the saying goes*. Ovu kolokaciju nalazimo u petnaest potkorpusa, i to bugarskom (4 primjera), francuskom (3), kineskom, finskom, holandskom i srpskom (po 2 primjera), te portugalskom, češkom, mađarskom, italijanskom, korejskom, norveškom, poljskom, cvanskom i pakistanskom (po 1 primjer). U nastavku navodimo po primjer iz svakog potkorpusa:

As the *saying goes* [...] BGSU1090
 [...] as the *saying goes* [...] FRUC1064
 As a *saying goes* [...] CNUK2003
 [...] as the *saying goes*! FIJY1049
 As the *saying goes* [...] DBAN2052
 [...] as the old *saying goes* [...] SEBG2027
 As the *saying goes* [...] BRSM1407
 That is how the ancient *saying goes*. CZUN1027
 As the *saying goes* [...] HUEL1042
 [...] as the *saying goes*. ITTO5001
 There are two old *saying goes* [...] KRHF1038
 [...] but as the *saying goes* [...] NOHO1036
 [...] but as the famous *saying goes* [...] PACJ1007
 The wise *saying goes* [...] POPZ1039
 [...] and there is a *saying* that *goes* [...] TSKC1295

Sljedeća najčešća kolokacija jeste tautologija⁴⁴ *saying says* (9 primjera, ~1,57 na milion riječi), koju nalazimo u pet potkorpusa: cvanski (3 primjera), portugalski i srpski

⁴³ U metapodacima nalazimo da je deset autora iz čijih sastava je izdvojena kolokacija *saying goes* koristilo izvore poput rječnika i sl..

⁴⁴ U *KREJ* (Benson et al., 2010: XXXIII) ovakvi oblici nazvani su predvidljivim kombinacijama (eng. *predictable combinations*), npr. *bakers bake, boxers box, cooks cook*, itd.

(po 2 primjera), te litvanski i mađarski (po 1 primjer). U nastavku navodimo sve izdvojene primjere:

There's a wise *saying* which says [...] BRMG1224
There is an old popular *saying* that says [...] BRSM1373
As the ancient *saying* says [...] HUJEL2058
The *old saying* says [...] LTVY2006
[...] as an *old Yugoslavian saying* says [...] SEBJ1026
You know how the *saying* says [...] SEES3012
[...] there is an English *saying* which says [...] TSNO1391
There is a *saying* that says [...] TSNO1406
[...] there is a *saying* in English which says [...] TSNO1475

Na trećem mjestu po učestalosti jesu još jedan glagol govorenja *tell*, te glagol *indicate*, koje u kolokaciji sa leksemom *saying* bilježimo u po 2 primjera.

Glagol *run*, na koji u ovom tipu kolokacija i upućuju kolokacijski rječnici engleskog jezika, bilježimo u jednom primjeru⁴⁵, kao i ostalih jedanaest glagola sa kojima se leksema *saying* uglavnom javlja u slobodnim kombinacijama: *exemplify*, *mean*, *stress*, *come from*, *evolve*, *express*, *help*, *state*, *originate in*, *turn into* i *appear*.

Predstavljeni podaci pokazuju da se kolokacije *proverb says* i *saying goes* u pisanju neizvornih govornika javljaju u približno jednakom broju primjera; 4,39, odnosno 4,2 na milion riječi. Značajno veća distribucija kolokacije *saying goes* od *saying says* ne mora nužno značiti da neizvorni govornici prave razliku između leksema *proverb* i *saying* i kolokacijskih veza u kojima mogu da se jave. Distribucija kolokacije *saying goes* možda je posljedica analogije sa idiomom (*it/this/that/which*) *goes without saying*, u kome su leksema *saying* i *go* takođe u kolokaciji, kao i izbjegavanja tautologije. Ovaj idiom u korpusu *ICLEv3* nalazimo u 57 primjera⁴⁶ (~10 na milion riječi), u 16 potkorpusa, od kojih kolokaciju *saying goes* bilježimo u 8, ali ne nalazimo i primjere u kojima je isti autor u sastavu koristio i ovu kolokaciju i idiom.

Druga interpretacija značajne distribucije ove kolokacije u učeničkom korpusu neizvornih govornika jeste da su ovaj poslovički afiks *as the saying goes*, kao i ostale višečlane kombinacije koje su dio njihovog repertoara, pohranjeni u njihovom mentalnom leksikonu kao cjeline, te se kao takve, bez razlaganja na sastavne dijelove i značajnijih varijacija i javljaju u njihovoj pismenoj produkciji.

S druge strane, u korpusu *LOCNESS*⁴⁷, leksemu *saying* bilježimo u jednom primjeru kolokacija *L4*, i to sa glagolom *go*, takođe u okviru uvodne poslovičke formule.

[...] but as the *saying goes* [...] ICLE-US-SCU-0013.4

⁴⁵ As the English *saying runs* [...] RUMO4005

⁴⁶ Najviše u ruskom i litvanskom korpusu (12, odnosno 6 primjera).

⁴⁷ U ovom korpusu ne nalazimo idiom *it goes without saying*.

U referentnim korpusima *BNC* i *COCA* leksema *saying* u ovom tipu kolokacija najčešće kolocira sa glagolom *go*, a kolokaciju *saying goes* bilježimo u 44 (tj. 0,44 na milion riječi), odnosno 961 primjeru (0,96 na milion riječi).

No, valja istaći da i u korpusu *COCA* bilježimo kolokaciju *saying says* u 21 primjeru (0,021 na milion riječi). Zabilježeni primjeri preuzeti su sa interneta (blogovi), iz magazina, filmova, televizijskih serija, emisija zabavnog tipa, vijesti i sl. Najnoviji primjer zabilježen je 2019, a najstariji 1993, dok je čak 50% primjera zabilježeno 2012. godine. Nekoliko primjera navodimo na Slici 3.

1	2012	WEB	mondoweiss.net	🔍	🔍	🔍	citizen, Rahm Emanuel was elected to be mayor of Chicago!! As the saying says , each nation ;
2	2012	WEB	pickthebrain.com	🔍	🔍	🔍	Celestine Chua's Personal Excellence site) with a lawn of green grass. The saying says , " If the
3	2012	WEB	goodreads.com	🔍	🔍	🔍	of happy ending for Amy in the future. (less) # The old saying says ' Don't judge a book by its
4	2012	WEB	goodreads.com	🔍	🔍	🔍	which dedicates itself to help other teens take control of their... more The old saying says ' Dr
5	1998	MOV	Rounders	🔍	🔍	🔍	of it back, she walks out on you. It's just like the saying says , you know? In the poker game of
6	1993	ACAD	Symposium	🔍	🔍	🔍	lament that one of these eyes has been poked out, so that what the saying says no longer fu

Slika 3. *COCA* – kontekst upotrebe kolokacije *saying says*

Premda je broj primjera u kojima se kolokacija *saying says* javlja u korpusu *COCA* zanemariv, ipak je njena pojava indikativna, budući da pokazuje i izvorni govornici ponekad koriste obrasce jezičkog ponašanja svojstvenog nekim neizvornim govornicima, u čijoj se produkciji takvi oblici nerijetko mogu smatrati i pogrešnim.

U učeničkom korpusu *KorSSAng* kolokaciju *izreka kaže* nalazimo u 2 primjera (50 na milion riječi u sastavima dva studenta:

[...] baš kao što stara narodna *izreka kaže* [...] БЛ73
[...] jer što *kaže* jedna narodna *izreka* [...] БЛ90

Iako kolokaciju *izreka kaže* ne nalazimo u *RSJ*, u *SrpKor2013* se javlja u 72 primjera⁴⁸ (~0,6 na milion riječi), tako da je u upotrebi kolokacije *saying says* u pisanju srbofonih (kao i ostalih neizvornih) govornika engleskog jezika moguća pojava transfera, koji u ovom slučaju, kao ni u slučaju upotrebe kolokacije *proverb says*, ne možemo nužno smatrati negativnim, budući da kolokaciju *saying says*, bilježimo i u korpusu *COCA*, premda se radi o zanemarivom broju primjera.

6.2.3. Leksičke kolokacije L4 u kojima se javljaju ostali sinonimi lekseme *proverb*

U korpusu *ICLEv3* u kolokacijama tipa *L4* nalazimo sljedeće sinonime lekseme *proverb*: *aphorism*, *axiom*, *catch-phrase*, *cliché*, *dictum*, *motto*, *phrase*, *sentence* i *slogan*. U najvećem broju slučajeva radi se o slobodnim kombinacijama, a u nastavku navodimo one slučajeve gdje navedeni sinonimi kolociraju sa glagolom *say*.

⁴⁸ Upiti "izrek[a-z]" []{0,4} "kazxe" i "kazxe" []{0,4} "izrek[a-z]".

[...] as the *cliché* says [...] SWUL1017
A *well-known motto* says [...] ITTO5007
[...] believe everything the *slogans* say [...] DBAN3051

Neizvorni govornici engleskog jezika, dakle, u izolovanom broju slučajeva neke sinonime lekseme *proverb* koriste u kolokaciji sa glagolom *say*.

U korpusu *LOCNESS*, od navedenih sinonima lekseme *proverb*, u kolokaciji tipa *L4* nalazimo *slogan*, u jednom primjeru, i to u kolokaciji sa glagolom *read*.

The *slogan* reads [...] ICLE-US-SCU-0009.2

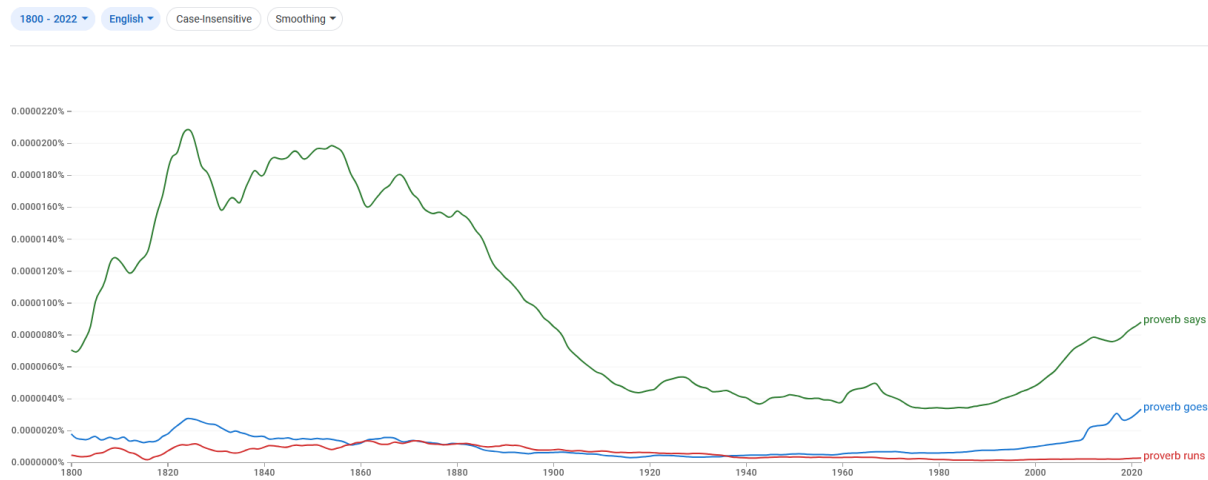
7. Evaluacija

Kako smo ranije naveli, pri evaluaciji, izvorni govornici se, prirodno, oslanjaju na sopstvenu intuiciju, te je ocjena prihvatljivosti neke kolokacije subjektivna. Evaluacija izvorne govornice američke varijante engleskog jezika pokazala je da su primjeri kolokacija *L4* izdvojeni iz učeničkog korpusa *ICLEv3* u našem istraživanju, a koje ne bilježe kolokacijski rječnici engleskog jezika, uglavnom prihvatljivi. No, važno je istaći i napomenu da bi sama upotreba neke uvodne strukture, koja sadrži leksemu *proverb*, bila dovoljna da nagovijesti da bi se moglo raditi o neizvornom govorniku. To donekle potvrđuje raniju tvrdnju o upotrebi ove lekseme na engleskom govornom području. Strukture koje su istaknute kao najprirodnije u ovakvim slučajevima jesu *as they say* i *as the saying goes*, koja je najučestalija i u korpusu neizvornih govornika *ICLEv3* i u referentnim korpusima savremenog engleskog jezika *BNC* i *COCA*, a zabilježena je i u učeničkom korpusu izvornih govornika *LOCNESS*.

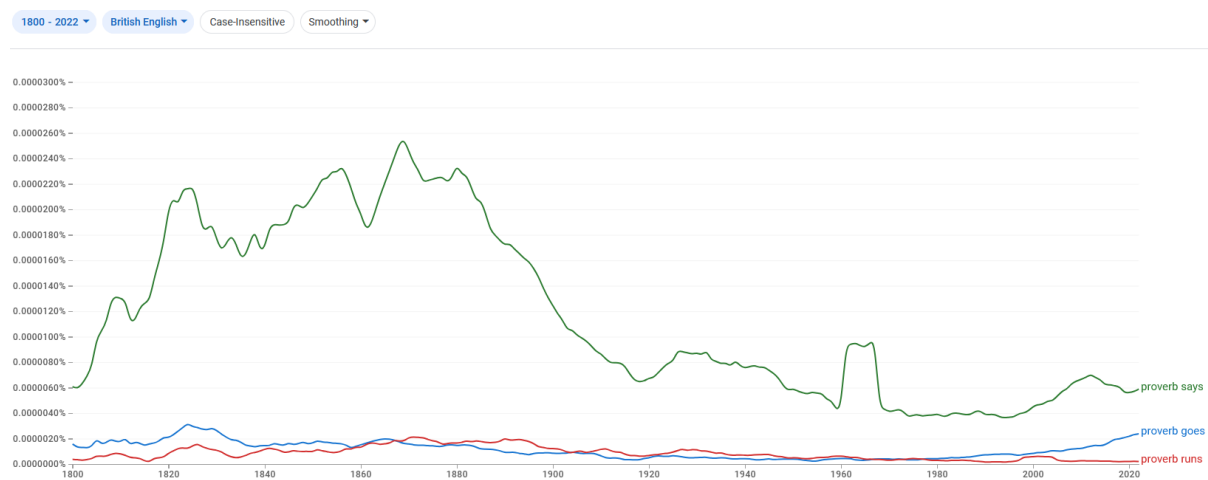
8. Distribucija kolokacijskih veza leksema *proverb* i *saying* u Google

Ngram viewer-u

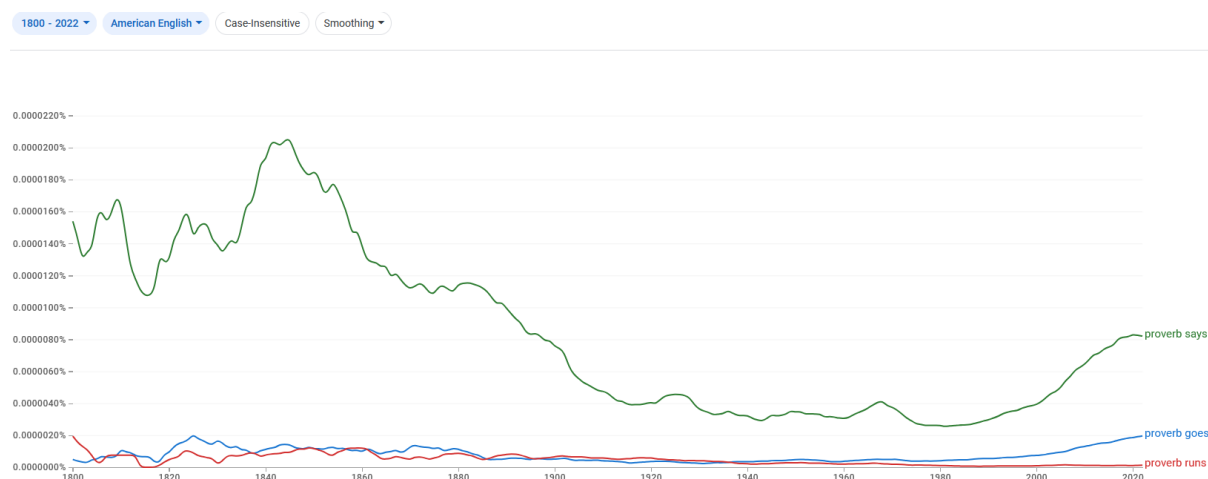
Ngram-ska analiza distribucije kolokacija *proverb goes*, *proverb runs* i *proverb says* u književnim djelima objavljenim na engleskom jeziku, tj. njegove dvije najrasprostranjenije varijante u periodu od 1800-2022. prikazana je na Slikama 4., 5. i 6.

Slika 4. Distribucija kolokacija *proverb goes*, *proverb runs* i *proverb says* u književnim djelima napisanim na engleskom jeziku u periodu od 1800-2022.

Slika 5. Distribucija kolokacija *proverb goes*, *proverb runs* i *proverb says* u književnim djelima napisanim na britanskoj varijanti engleskog jezika u periodu od 1800-2022.

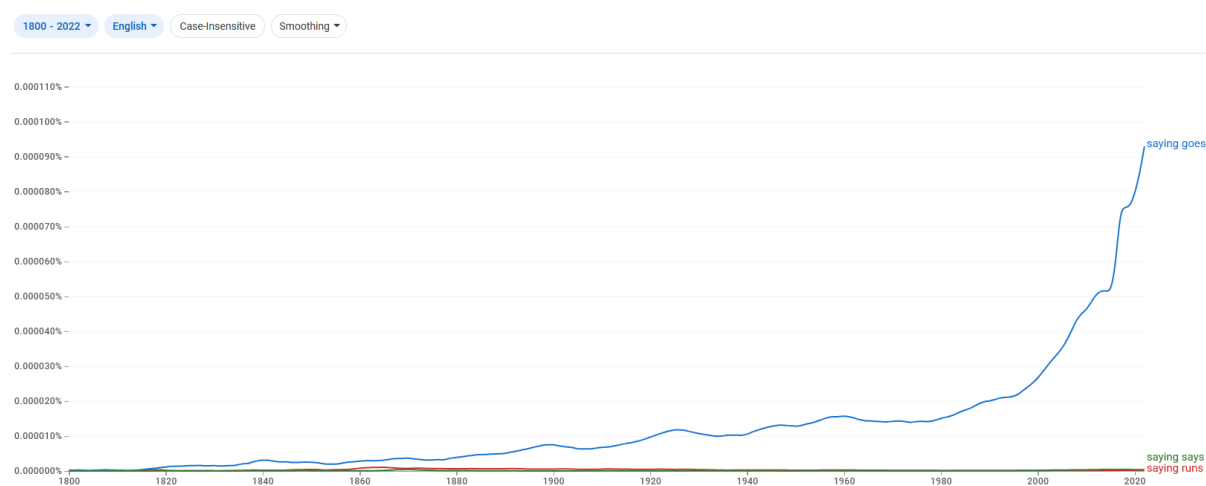

Slika 6. Distribucija kolokacija *proverb goes*, *proverb runs* i *proverb says* u književnim djelima napisanim na američkoj varijanti engleskog jezika u periodu od 1800-2022.

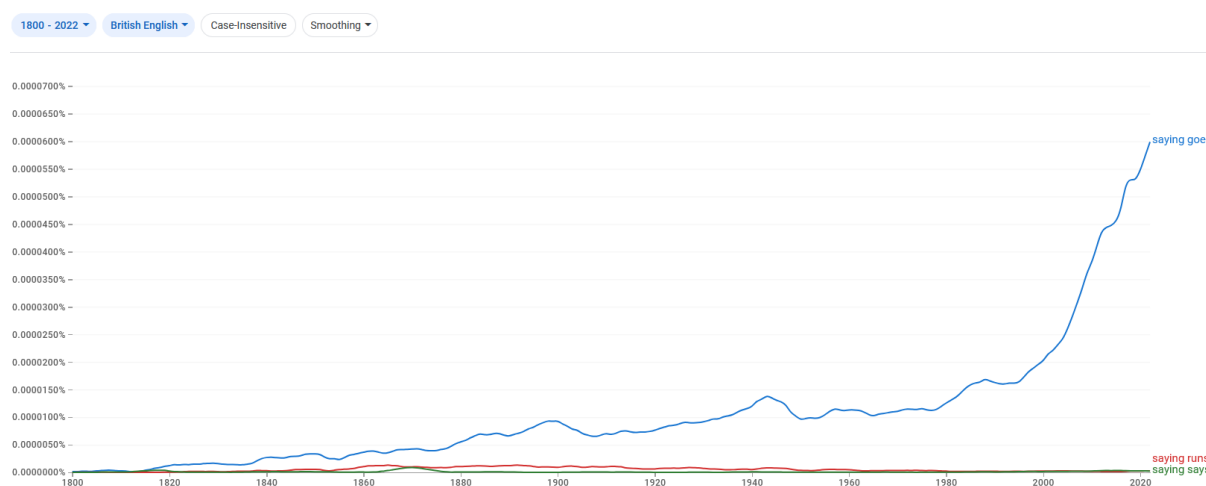
Na osnovu predočene *Ngram*-ske analize distribucije kolokacija *proverb goes*, *proverb runs* i *proverb says* u književnim djelima napisanim na engleskom jeziku,

odnosno njegove dvije najrasprostranjenije varijante, može se vidjeti da je distribucija kolokacija *proverb goes* i *proverb runs* u protekla nešto više od dva vijeka, uz manje fluktuacije, približno jednaka i konstantna, uz blagi porast distribucije kolokacije *proverb goes* u posljednjih 20 godina ovoga vijeka. S druge strane, distribucija kolokacije *proverb says* je tokom cijelog ovog perioda veća, što naročito dolazi do izražaja tokom XIX vijeka. U drugoj polovini XIX vijeka dolazi do drastičnog pada distribucije ove kolokacije, no ona je i dalje veća od druge dvije. Blagi porast distribucije ove kolokacije bilježi se u drugoj polovini XX vijeka, i taj trend se uz manje fluktuacije nastavlja i u XXI vijeku.

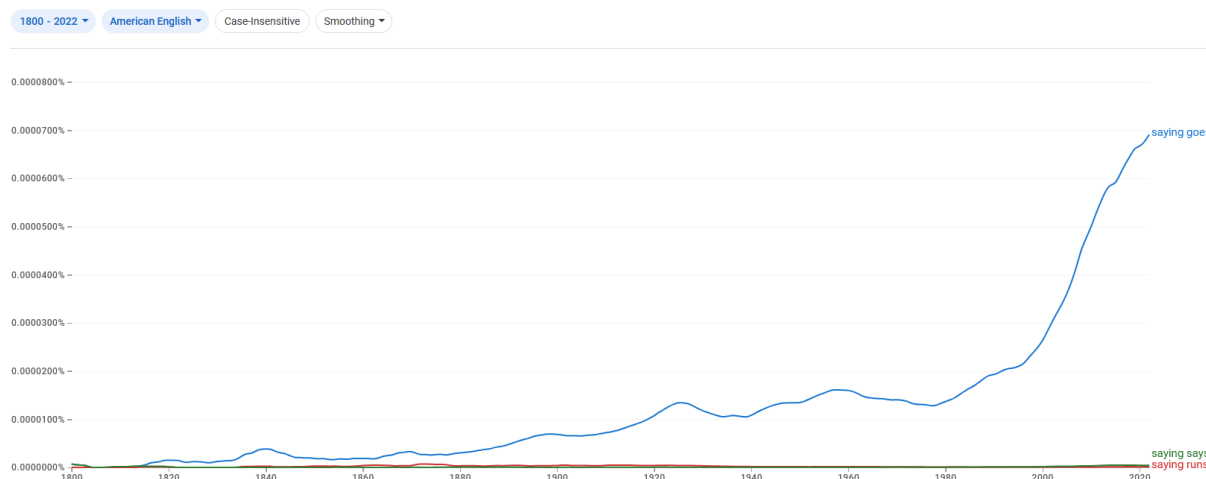
U nastavku, na Slikama 7., 8. i 9. slijedi *Ngram*-ska analiza distribucije kolokacija *saying goes*, *saying runs* i *saying says* u književnim djelima objavljenim na engleskom jeziku i njegove dvije najrasprostranjenije varijante u periodu od 1800-2022.

Slika 7. Distribucija kolokacija *saying goes*, *saying runs* i *saying says* u književnim djelima napisanim na engleskom jeziku u periodu od 1800-2022.

Slika 8. Distribucija kolokacija *saying goes*, *saying runs* i *saying says* u književnim djelima napisanim na britanskoj varijanti engleskog jezika u periodu od 1800-2022.

Slika 9. Distribucija kolokacija *saying goes*, *saying runs* i *saying says* u književnim djelima napisanim na američkoj varijanti engleskog jezika u periodu od 1800-2022.

Na predloženim grafikonima možemo vidjeti da je distribucija kolokacija *saying runs* i *saying says* gotovo identična, i praktično zanemariva. Blagi porast distribucije kolokacije *saying runs* u književnim djelima napisanim na britanskoj varijanti engleskog jezika uočljiv je u periodu od druge polovine XIX vijeka do druge polovine XX vijeka, dok se nešto veća distribucija kolokacije *saying says* bilježi sedamdesetih godina XIX vijeka. S druge strane, distribucija kolokacije *saying goes* je konstantno veća, uz poprilično linearan rast od dvadesetih godina XIX vijeka, koji postaje eksponencijalan osamdesetih godina prošlog vijeka.

9. Završna razmatranja

U ovom multidisciplinarnom istraživanju, na primjeru kolokacijskih veza lekseme *poslovica* i njenih sinonima, željeli smo da osvijetlimo prirodu međujezika neizvornih govornika engleskog, kroz prizmu upotrebe dva tipa leksičkih kolokacija, te da na osnovu dobijenih rezultata ustanovimo sličnosti i razlike sa korpusom izvornih govornika, odnosno upotrebom ovog tipa sintagmatskih odnosa u savremenom engleskom jeziku. Za potrebe istraživanja poslužili smo se, kako učeničkim korpusima izvornih i neizvornih govornika engleskog jezika, tako i referentnim korpusima savremenog engleskog i savremenog srpskog jezika, te kombinatornim, tj. kolokacijskim rječnicima i rječnicima sinonima engleskog jezika, a sve u cilju mogućnosti višestrukog poređenja. Trend upotrebe leksema *proverb* i *saying* u engleskom jeziku u protekla dva vijeka posmatrali smo i pomoću *Ngram*-ske analize. Analizom predloženih rezultata došli smo do nekoliko značajnih zaključaka.

Većina neizvornih govornika, u pisanju na engleskom jeziku, češće od izvornih koristi i leksemu *proverb* i njen najbliži sinonim *saying*, koje se, samim time, učestalije javljaju i u dva tipa leksičkih kolokacija koja su predmet naše analize; *L3* i *L4*. Tri su moguća razloga veće učestalosti ovih leksema u pisanoj produkciji neizvornih govornika;

1) njihova veća distribucija u uvodnim formulama je možda pokazatelj nastojanja da se uspostavi dijalog sa pretpostavljenim čitaocima i aktivira njihovo šematsko znanje, budući da sa autorima (obično) ne dijele isto vanjezičko znanje, 2) prisustvo ovih leksema u uvodnim poslovičkim formulama možda oslikava kulturološke norme (tj. ekvivalentne strukture) iz njihovog maternjeg jezika i status poslovica, jer je u nekim jezicima upotreba uvodnih poslovičkih formula više pravilo nego iznimka, 3) ponekad je upotreba ovih leksema uslovljena odabirom teme na koju je neki sastav pisan, premda recikliranje teme ne bilježimo.

S druge strane, manja distribucija leksema *proverb* i *saying* u korpusu izvornih govornika potvrđuje njihov status u savremenom engleskom jeziku, gdje se, kako smo u uvodnom dijelu rada naveli, rijetko koriste (naročito u uvodnim poslovičkim formulama), što pokazuje i pretraga referentnih korpusa savremenog engleskog jezika, učeničkih korpusa izvornih govornika, kao i *Ngram*-ska analiza distribucije ovih leksema u književnosti objavljenoj na engleskom jeziku u periodu od 1800-2022.

Dobijeni rezultati pokazuju da, kada su u pitanju leksičke kolokacije *L3*, u kojima se javljaju lekseme *proverb* i *saying*, neizvorni govornici uglavnom koriste kolokacijske veze na koje i upućuju kolokacijski rječnici engleskog jezika (*old, famous, popular, wise*, itd.), a obrasce jezičkog ponašanja, slične onima uočenim u srpskoj komponenti korpusa *ICLEv3*, preponajemo i u preostale 24 komponente. U pisanju srbofonih govornika, u upotrebi ovog tipa kolokacija, moguća je i pojava pozitivnog transfera, dok negativni transfer ne nalazimo.

Glagol *say* najčešći je uvodni glagol u svim registrima, kako u upravnom tako i u neupravnom govoru⁴⁹. Stoga možda i nije iznenađujuće da se upravo ovaj glagol najčešće javlja u kolokacijama tipa *L4*, sa leksemom *proverb*, dok je na drugom mjestu po učestalosti u kolokaciji sa leksemom *saying*. Budući da, kako smo ranije naveli, upotreba poslovica u diskursu može da se posmatra kao citiranje (Konstantinova, 2014: 278), ne treba da čudi što se neizvorni govornici učestalo opredjeljuju upravo za ovaj glagol, kada žele da u pisanju upotrijebe neku poslovicu ili izreku. Premda je autor poslovica u najvećem broju slučajeva nepoznat, moguće je da se to autorstvo ipak intuitivno osjeća, te se navođenje poslovica poistovjećuje sa navođenjem tuđih riječi.

Ukoliko bi se konsultovali samo kolokacijski i kombinatorni rječnici engleskog jezika, primjeri upotrebe leksičkih kolokacija *L4 proverb says* i *saying says* u pisanju neizvornih govornika mogli bi se apriorno smatrati negramatičnim i pristupilo bi se analizi grešaka, budući da rječnici (uz iznimku *LRK*) upućuju na kolokacije *proverb goes* i *proverb runs*, te *saying goes* i *saying runs*. No, pretraga referentnih korpusa savremenog engleskog jezika i *Ngram*-ska analiza pokazuje prisustvo ovih sintagmatskih odnosa i u produkciji izvornih govornika, koje je naročito indikativno u upotrebi kolokacije *proverb*

⁴⁹ V. Šućur (2023).

says. Nepodudarnost u kolokacijskim vezama u leksema *proverb* i *saying* na koje upućuje *KREJ* možda potiče od samog načina na koji su prikupljane i formirane odrednice za ovaj rječnik. Ranije smo naveli da intuicije izvornih govornika i nisu uvijek najpouzdanije kada je u pitanju ocjena prihvatljivosti neke kolokacije, a, kako i sami autori navode (Benson et al., 2010: VIII), odrednice za ovaj rječnik formirane su na osnovu njihovih intuicija, koje su utvrđene čitanjem i „slušanjem“ savremenog engleskog jezika, zatim konsultacija sa drugim lingvistima, kao i na osnovu gramatika savremenog engleskog jezika. Ranija izdanja ovog rječnika su 1987. dobila „visoke preporuke“ Unije govornika engleskog jezika (*The English-Speaking Union*) (Benson, et al., 2010: IX), no trećem izdanju, koje smo konsultovali za potrebe našeg istraživanja, kao i *ORK*, neophodna je revizija, kako bi bili pouzdan resurs za učenike, nastavnike i istraživače, ali i izvorne govornike engleskog jezika, budući da referentni korpusi savremenog engleskog jezika i *Ngram*-ska analiza pružaju značajno drugačije predstave o kolokacijskim vezama koje su u upotrebi u savremenom engleskom jeziku.

Iako smo lekseme *proverb* i *saying* za potrebe ovog istraživanja smatrali sinonimičnim, ispostavilo se da ipak postoje razlike u njihovoj upotrebi, naročito na nivou kolokacijskih veza koje mogu imati sa glagolima, gdje se leksema *proverb* gotovo jednako učestalo javlja u kolokaciji sa glagolom *say* kao i leksema *saying* sa glagolom *go*. To potvrđuje i analiza učeničkog korpusa neizvornih govornika i referentnih korpusa savremenog engleskog jezika, kao i *Ngram*-ska analiza. S druge strane, pri navođenju nekih izreka spomenuti su i njihovi autori (Orwell, Markx, da Vinci).

Na osnovu predstavljenih rezultata, jedan od imperativa koji se nameće u nastavi engleskog jezika jeste i uvođenje alata korpusne lingvistike⁵⁰ u izučavanje leksike engleskog jezika.

Predmet budućeg interesovanja mogla bi biti analiza diskursne upotrebe poslovice u učeničkim korpusima neizvornih i izvornih govornika engleskog jezika, njihovog sadržaja, te upotreba uvodnih poslovičkih formula, odnosno izostanak istih.

Literatura

- Babić, Ž. (2020). Dobrodošao iskorak ili spoj (ne)spojivog: jezički korpusi kao dio nastave leksikologije engleskog jezika. *Folia Linguistica et Litteraria: Journal of Language and Literary Studies*, 32, 259–276.
- Benson, M., Benson, E., & Ilson, R. (2010). *The BBI Combinatory Dictionary of English* (3rd ed.). Amsterdam, The Netherlands: John Benjamins Publishing Company.

⁵⁰ Za opis izazova i iskustava prilikom upoznavanja studenata stranih filologija sa korpusima i korpusnom lingvistikom na Univerzitetu u Banjoj Luci, kroz izradu praktičnih zadataka, v. Babić (2020).

- Bestgen, Y. & Granger, S. (2014). Quantifying the development of phraseological competence in L2 English writing: an Automated approach. *Journal of Second Language Writing*, vol 26, 28–41.
- Čermák, F. (2005). Text introducers of proverbs and other idioms. *Jezikoslovlje*, 6 (1), 57–77.
- Crystal, D. (2006). *As They Say in Zanzibar. Proverbial Wisdom from Around the World*. London: Collins.
- Dixon, W. M. R. (1963). *Linguistic Science and Logic*. The Hague: Mouton & Co.
- Đurčo, P. (2014). Empirical Research and Paremiological Minimum. In H. Hrisztova-Gotthardt & M. A. Varga (Eds.), *Introduction to Paremiology* (183–205). Warsaw/Berlin: De Gruyter Open Ltd.
- Goddard, C. (2009). "Like a crab teaching its young to walk straight": The semantics and indexicality of proverbs in English and Malay. In S. Gunter & E. Basso (Eds.), *Ritual Communication* (103–126). New York: Berg.
- Granger, S. & Paquot, M. (2008). Disentangling the phraseological web. In S. Granger & F. Meunier (Eds.), *Phraseology: An interdisciplinary perspective* (27–49). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Hedge, T. (2000). *Teaching and Learning in the Language Classroom*. Oxford: Oxford University Press.
- James, C. (2013). *Errors in Language Learning and Use: Exploring Error Analysis (Applied Linguistics & Language Study)*. London: Longman.
- Jarvis, S. & Pavlenko, A. (2008). *Crosslinguistic influence in language and cognition*. New York and London: Routledge.
- Konstantinova, A. (2014). Proverbs in Mass Media. In H. Hrisztova-Gotthardt & M. A. Varga (Eds.), *Introduction to Paremiology* (276–293). Warsaw/Berlin: De Gruyter Open Ltd.
- Mac Coinnigh, M. (2014). Structural Aspects of Proverbs. In H. Hrisztova-Gotthardt & M. A. Varga (Eds.), *Introduction to Paremiology* (112–132). Warsaw/Berlin: De Gruyter Open Ltd.
- Marković, J. (2021). I, you, and we in Serbian EFL Argumentative Writing from the Essay Title Perspective. *Folia Linguistica et Litteraria*, 36, 271–290.
- Mayor, M. (2013). *Longman Collocations Dictionary and Thesaurus*. London: Paerson Education Limited.
- McIntosh, C., Francis, B., & Poole, R. (2009). *Oxford Collocations Dictionary: For Students of English*. Oxford: Oxford University Press.
- Mieder, W. (2014.) Origin of Proverbs. In H. Hrisztova-Gotthardt & M. A. Varga (Eds.), *Introduction to Paremiology* (28–48). Warsaw/Berlin: De Gruyter Open Ltd.

- Moon, R. (1998). Frequencies and forms of phrasal lexemes in English. In A. P. Cowie (Ed.), *Phraseology; Theory, analysis, and applications* (79–100). Oxford: Clarendon Press.
- Nesselhauf, N. (2004). What are collocations? In D. J. Allerton (Ed.), *Phraseological Units: Basic concepts and their application* (1–21). Basel: Schwabe Verlag.
- Nesselhauf, N. (2005). *Collocations in a Learner Corpus*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Norrick, R. N. (2014). Subject Area, Terminology, Proverb Definitions, Proverb Features. In H. Hrisztova-Gotthardt & M. A. Varga (Eds.), *Introduction to Paremiology* (7–27). Warsaw/Berlin: De Gruyter Open Ltd.
- Oakey, D. (2010). English vocabulary and collocation. In S. Hunston & D. Oakey (Eds.), *Introducing Applied Linguistics: Concepts and Skills* (14–23). London and New York: Routledge.
- Obelkevich, J. (1994). Proverbs and social history. In W. Mieder (Ed.), *Wise Words. Essays on the Proverb* (211–252). New York/London: Garland Publishing.
- Rozumko, A. (2011). Proverb Introducers in a Cross-Linguistic and Cross-Cultural perspective. A contrastive study of English and Polish tags used to introduce proverbs. In J. Szerzunowicz, B. Nowowiejski, K. Yagi & T. Kanzaki (Eds.), *The research on Phraseology in Europe and Asia: Focal Issues of Phraseological Studies* (315–330). Bialystok: University of Bialystok Publishing House.
- Simeon, R. (1969). *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*, 1-2. Zagreb: Matica hrvatska.
- Steyer, K. (2014.) Proverbs from a Corpus Linguistic Point of View. In H. Hrisztova-Gotthardt & M. A. Varga (Eds.), *Introduction to Paremiology* (206–226). Warsaw/Berlin: De Gruyter Open Ltd.
- Urdang, L. (1986). *Longman Synonym Dictionary*. Essex: Longan Group UK Limited.
- Urdang, L. (1991). *The Oxford Thesaurus: An A-Z Dictionary of Synonyms*. Oxford: The Clarendon Press.
- Wierzbicka, A. (2010). *English: Meaning and Culture*. Oxford: Oxford University Press.

***

- Вујанић, М. и остали (2011). *Речник српскога језика*. Нови Сад: Матица српска.
- Вуловић Емонтс, Н. (2021). Лексикографска кодификација и место обраде изрека и пословица у описним речницима савременог српског језика. У С. Ристић и др. (Прир.) *Лексикографија и лексикологија у светлу актуелних проблема* (205–221). Београд: Институт за српски језик САНУ.

- Караџић, В. С. (1836). *Народне српске пословице и друге различне, као оне у обичај узете ријечи*. Цетиње: Народна штампарија.
- Пешикан, М., Јерковић, Ј. и Пижурџица, М. (2014). *Правопис српског језика*. Нови Сад: Матица Српска.
- Радоња, М. и Шућур, С. (2021). О Корпусу студената англистике (КорСАНг) и могућностима његове софтверске експлоатације. *Инфотека - часопис за дигиталну хуманистику*, 21 (1), 37-58.
- Шућур, С. (2020). Корпус као оруђе за проницање тајни међујезика. *Радови Филозофског факултета: Часопис за хуманистичке и друштвене науке*, 22, 321-331.
- Шућур, С. (2023). Типови туђег говора у писању србофоних говорника на енглеском. *Радови Филозофског факултета: Часопис за хуманистичке и друштвене науке*, 25, 57-75.

Summary

COLLOCATIONAL RELATIONS OF THE LEXEME PROVERB IN NNS WRITING IN ENGLISH

This study investigates the collocational relations of the English lexemes "proverb" and "saying" in the argumentative writing of non-native speakers of English. The primary aim is to explore whether the collocational patterns used in argumentative essays written by Serbian learners of English, and other non-native speakers, deviate from the preferred usage patterns found in combinatory and collocation dictionaries of the English language, native speaker writing, and corpora. The research focuses on two types of lexical collocations: L3; adjective + noun, and L4; noun + verb, which are analysed to determine how often and in what collocational contexts "proverb" and "saying" occur in learner language.

The study draws on data from the International Corpus of Learner English (ICLEv3), which includes argumentative essays written by non-native speakers of English, from 25 language backgrounds, including Serbian. The collocational relations in these essays are compared with those found in the Louvain Corpus of Native English Essays (LOCNESS), which contains argumentative essays written by native speakers, and with those found in the combinatory and collocation dictionaries of English. Another learner corpus investigated is KorSSAng, that contains argumentative essays by Serbian learners of English, written in their L1. Additionally, the Serbian Corpus (SrpKor2013) and the English corpora, such as the British National Corpus (BNC) and the Corpus of Contemporary American English (COCA), are used for reference to explore collocational tendencies in both English and Serbian.

The analysis reveals that most non-native speakers, including Serbian learners, tend to use lexemes "proverb" and "saying" much more frequently in their writing compared to their native peers. Such distribution of the two lexemes in non-native writing in English may stem from several factors: 1) they may be employed more frequently in introductory proverb formulas to establish dialogue with the putative reader, especially since non-native learners may not share the same extralinguistic knowledge; 2) cultural norms in the learners' native languages, where using the lexeme proverb in introductory formulas is a common practice, might influence their preferences in writing in English; and 3) the chosen writing topics may naturally affect the choice of vocabulary, although no topic recycling was noted in this study, and no essay topics include the two lexemes.

In contrast, the lower frequency of "proverb" and "saying" in native speakers' writing reflects their status in contemporary English, where they are less commonly used, in introductory formulas and otherwise. This is confirmed by their distribution in the contemporary English corpora, and native speaker learner corpus, as well as by Ngram analysis tracking these words' distribution in English literature from 1800 to 2022. This diachronic analysis shows a love-hate relationship with these two lexemes; while "proverb" was once more common in English discourse, its use has

significantly declined over the past two centuries, particularly after the Enlightenment era. In contrast, "saying" remains a more popular choice, especially in the English corpora.

In terms of the adjectives "proverb" and "saying" collocate with in L3 collocations, the findings show that non-native speakers largely adhere to the combinations recommended in English collocation dictionaries (e.g., "old", "famous", "popular", "wise"). The patterns of language use seen among Serbian learners are also observed in most of the remaining 24 components of the ICLEv3 corpus. Positive transfer from Serbian is noted in some cases, while there is no negative transfer.

As for the verbs "proverb" and "saying" collocate with in L4 collocations, in NNS writing in English, the former most frequently collocates with "say", whereas this verb is second most frequent in collocations with the latter, which most frequently collocates with one the verbs collocation dictionaries do recommend; "go". The distribution of another recommended verb ("run") is marginal. Given that "say" is the most common reporting verb of speaking and thinking in both direct and indirect speech across all registers, its frequent use in collocations like "proverb says" and "saying says" by non-native speakers is telling, because the use of proverbs in discourse can be seen as quoting folk speech (Konstantinova, 2014: 278). Such collocations would be deemed ungrammatical, were one to rely solely on collocational relations recommended by combinatory and collocation dictionaries, and it could be argued that their presence in NNS writing in English results mainly from their L1 interference. However, this study addresses discrepancies between dictionary entries and actual language usage, in terms of the verbs "proverb" and "saying" collocate with. It appears that the entries found in the *Combinatory Dictionary of English Language* and some collocation dictionaries are not fully in line with the real-world usage as evidenced by this corpus-based analysis. Despite what collocation dictionaries suggest (e.g., "proverb goes", "proverb runs" & "saying goes", "saying runs"), the study found "proverb says" and "saying says" collocations in English language corpora as well. This discrepancy may arise from how dictionary entries are created, often based on native speakers' intuition, which may not always be reliable for judging collocational acceptability. This suggests that these resources are in need of revision to better reflect contemporary and authentic language patterns.

The findings of this research highlight the complex interaction between L1 influence and SLA in the development of collocational competence. While some non-native speakers tend to overuse certain expressions and transfer native collocations into English, they also successfully adopt and adapt English collocational norms to varying degrees. Hence, explicit instruction in collocations and corpus-based approaches to language learning could help learners develop more native-like use of lexical combinations and become aware of collocational restrictions, thus improving both their fluency and accuracy.

A future study might investigate the discourse function of proverbs, their content, use of introductory proverb formulas and/or lack thereof in native and non-native writing in English.

Keywords: proverb, saying, lexical collocations, paremiology, lexicology, corpus linguistics, native and non-native speakers of English, contrastive interlanguage analysis

Primljeno: 11. 11. 2024.

Prihvaćeno: 10. 5. 2025.